

XXI FÒRUM
Cristianisme i
Món d'Avui

DESCOBRIM EL
ROSTRE FEMENÍ
DE DÉU

**DESCOBRIM
EL ROSTRE FEMENÍ
DE DÉU**

**XXI FÒRUM
“CRISTIANISME
I MÓN D’AVUI”**

VALÈNCIA, 2009

Edita:
Fòrum “Cristianisme i Món d’Avui”
Carrer Puríssima, 14. Tel. 963 918 597
46001 València

Edició coordinada per Esteve Mercé
Traduccions d’Esteve Mercé
Correcció d’Inmaculada Roselló Gimeno

ISSN: 1695-7164
Dipòsit Legal: SE-355-2003

Avís legal: La Coordinadora del Fòrum permet la reproducció total o parcial d’aquesta publicació sempre que se n’indique la procedència.

SUMARI

1. Presentació	07
2. Ponències	
2.1. Lucía Ramón: <i>El rostre femení de Déu que ens desvela Jesús</i>	13
2.2. Teresa Forcades: <i>El segrest patriarcal del missatge de Jesús</i>	33
2.3. Ivone Gebara : <i>Què significa viure i organitzar l'església des d'aquesta imatge femenina de Déu</i>	57
3. Grups de treball	
– <i>Què suposa per a nosaltres prendre consciència del rostre femení de Déu.</i> Coordinat per M ^a Pau Trayner	71
– <i>Dialèctica entre igualtat i diferència entre homes i dones.</i> Coordinat per Xaro Béseler i Antoni Martínez	77
– <i>Cristians i cristianes davant la crisi.</i> Coordinat per Deme Orte	85
– <i>Àmbits de decisió eclesial de les dones.</i> Coordinat per Mila Leybar.....	91
– Grup d'experiències: Associació " <i>Fent camí</i> ": promoció de la dona en situació de risc. Coordinat per Isabel Marco.....	95
4. Pregàries i celebracions	
4.1 Dissabte matí	101
4.2 Dissabte vespre	107
4.3 Diumenge matí	113
4.4 Celebració eucarística.	119

5. Anexos

5.1 Festa al Fòrum	141
5.2 Dades del XX Fòrum	143

PRESENTACIÓ

Benvolgudes i benvolguts:

Bon dia a tothom. Un any més, i en van vint-i-un, ens fa goig de començar aquesta trobada de reflexió, pregària, encontre, festa i estima.

Volem agrair-vos la vostra presència perquè vosaltres feu possible la realització i permanència del Fòrum "Cristianisme i món d'avui".

Enguany ens convoca un lema tan atraient com actual: "Descobrim el rostre femení de Déu". I la programació se'ns presenta farcida de temes, actes i noms que il·lusionen i encoratgen.

A mida que avança la realització d'aquest vint-i-uné fòrum, tindrem la possibilitat d'anar descobrint un poquet més eixe Déu pare-mare nostre de qui l'Antic Testament diu: "***Veritablement, Tu ets un Déu ocult***".

En aquesta trobada se'ns brinda l'oportunitat de aprofundir en la vessant segrestada del rostre femení de Déu, vessant que, per estar escassament transitada, ens ha mantingut orfes del coneixement de la cara materna del Déu misericordiós de Jesús.

Observeu que les tres ponències aniran a càrrec de tres dones com ho requereix el tema. Igualment, certs grups de treball seran presentats i moderats per dones. Aquest fet manifesta l'impuls qualitatiu que en les últimes dues dècades han experimentat les dones. Enhorabona i endavant.

Ara és un bon moment per dir aquestes paraules de la teòloga uruguaiana Maria Teresa Fortiño: "Les dones posseeixen un coneixement de Déu diferent: la seua experiència femenina de Déu naix de sentir-lo d'una altra manera. Això implica dir-lo d'una altra manera. Si existeix un saber teològic femení, haurà de ser un saber amb sabor, com la taula oberta de la saviesa que convida al banquet de la vida.

Fem menció especial als recents esdeveniments a Gaza, que junt als innombrables conflictes armats actualment latents a tot el món, com ara Congo, Indonèsia, etc. els considerem com a fets rebutjables i injustificables des d'una cultura de la pau, especial-

ment des de la nostra situació de persones creients que, com a seguidors de Crist ens esforcem per veure i actuar en la vida des de la mirada misericordiosa de Jesús. Així vos encoratgem a seguir participant en totes aquelles mobilitzacions en contra de la violència com a model de relació entre les persones, els pobles, les religions o les cultures.

No podem oblidar la crisi econòmica que sotraga el món. Crisi generada per la desmesurada i insolidària cobdícia dels gestors econòmics i de les directrius imposades al sistema de mercat pels economistes neoconservadors, els quals han dirigit l'economia mundial les darreres dècades.

Malgrat el dolor i patiment que tot açò comporta, confiem en la possibilitat d'un trencament i canvi del vell sistema que done pas al naixement d'una cosa nova: un altre món és possible.

I, una vegada més, donem càlidament les gràcies a la congregació Jesús-Maria per deixar-nos el lloc i per la fraternitat i acollida que sempre ens dispensen.

Bona estada, bon treball i moltes gràcies a tothom!

València, 28 de febrer de 2008

PONÈNCIES I DEBATS

1ª Ponència

EL ROSTRE FEMENÍ DE DÉU QUE ENS DESVELA JESÚS

Lucía Ramón

Llicenciada en teologia i filosofia, professora de la "Escuela Feminista de Teología de Andalucía", i de la Facultat de Teologia de València (secció Dominics)

Buenos días a todas y a todos. La verdad es que estoy muy contenta de estar hoy aquí y muy emocionada. Pienso en la cantidad de veces que yo he estado beneficiándome y teniendo la fortuna de disfrutar de las ponencias y de la organización del Fòrum a lo largo de muchos años. Todo lo que he aprendido. Recuerdo uno de los primeros en que vino Dolores Aleixandre. Yo era estudiante de teología, no sé si de primero o de segundo. Fue la primera vez que escuché hablar de teología feminista aquí en el Fòrum. Y recuerdo que me acerqué a saludarla al final de la ponencia para darle las gracias y a decirle que me había encantado. Le dije que estaba estudiando teología y Dolores me dijo: espero que en el futuro tú no tengas que seguir hablando de estos temas, de la mujer en la iglesia. Y ciertamente hemos avanzado un poco pero aún queda mucho camino por avanzar.

También me viene el recuerdo de Juan Bosch: de la ilusión que le hacía a él este Fòrum, precisamente por su compromiso con las teologías feministas, con su diccionario de teólogos y teólogas contemporáneos.

Y muchas otras personas que también estáis aquí, con lo cual reitero que estoy muy contenta, agradecida y emocionada.

Siempre lo más difícil es hablar en tu tierra y, sobre todo, a gente de la que has recibido mucho, pero pese a todo no podía negarme y aquí estoy.

Tenéis en la carpeta un esquema amplio, largo intencionadamente porque lo que más me interesa de lo que voy a hablar es el recorrido que voy a hacer. A continuación tenéis bibliografía, alguna de la cual citaré a lo largo de mi exposición. Pero lo que más me interesa de lo que voy a hablar hoy es precisamente ese recorrido que es la propuesta que quiero hacer y que de alguna manera deconstruye el propio título que me habéis propuesto. Así que tenía que hacerlo largo para justificar esta decostrucción del título y sugerir otros caminos por los que creo que podemos transitar.

En esa línea voy. Y lo primero que quiero hacer es ubicarme: Laura ya me ha situado bastante. Muchas de las que estáis aquí ya me conocéis pero quizá desde la perspectiva teológica tengo mucho interés en subrayar dónde me sitúo, porque no hay neutralidad: no existe una teología neutra ni inocente; todas las teologías tienen efectos colaterales. Algunos muy graves y hay muchas teologías preventivas, como hay guerras preventivas... Lo cierto es que la teología no es neutral: no existe LA teología. Y en esa diversidad de teologías yo me sitúo en una perspectiva que es parcial, limitada, que responde a mi propia ubicación social, de género, cultural, pero que es necesaria porque no tendremos una teología verdaderamente universal, inclusiva, a la medida de la diversidad de la humanidad y del propio Dios mientras no incorporemos todas las perspectivas. Y en este sentido, la perspectiva en la que yo me ubico sería una perspectiva ecofeminista: yo soy una mujer blanca, de clase media, occidental, del ámbito hispano, creyente, discípula de Jesús, feminista y con una fuerte preocupación ecológica.

En esta línea quería clarificar qué digo cuando digo feminismo, porque este tema siempre sale una y otra vez. Es un poco cansino, pero prefiero aclararlo desde el principio.

Para ello me gusta utilizar unas palabras que quienes hayáis leído algún texto mío ya conoceréis pero es que me gusta mucho. Es de una moralista norteamericana: Beverly W. Harrison, que explica de una manera muy clara lo que es el feminismo y lo que es ser teóloga –y teólogo– feminista que también los hay: no hace falta ser una mujer ni porque seas una mujer has de ser necesariamente feminista.

Ella dice que el feminismo es ese proyecto global, histórico y completo que todavía es un sueño lejano y que consiste en que toda niña de todas y cada una de las comunidades y culturas nazca para compartir un horizonte pleno de potencialidades humanas y que tenga el mismo abanico de oportunidades ante la vida que cualquier niño varón.

Esto es lo que yo entiendo por feminismo y creo que esos feminismos –porque hay muchos– han descubierto, precisamente en estos procesos de lucha por la dignidad de las mujeres y por la justicia global, la conexión entre la explotación y la opresión o la depredación de los cuerpos, de la salud y de la vida de las mujeres y la explotación, la depredación y la devastación de la tierra y de todo lo viviente. Y muchas mujeres que tenemos una conciencia feminista hemos descubierto a través de las luchas concretas de las mujeres en todo el mundo cómo la verdadera liberación de las mujeres no podrá alcanzarse aisladamente porque es una lucha que forma parte de un proceso mucho más amplio que es el proceso de conservación de la vida en este planeta, y para ello necesitamos superar ese fuerte dualismo que tenemos en nuestra tradición cristiana y comenzar a pensar el rostro de Dios, la cristología, la fe, en clave de interdependencia.

El patriarcado, que aún sigue vigente en nuestras sociedades modernas y capitalistas y creo que cada vez con mayor agudeza (y creo que de esto hablará después Teresa), establece una oposición jerárquica entre lo diferente. Creo que esto es fundamental, porque esto va a condicionar toda la cristología y toda la reflexión sobre Dios.

Si hay dos partes diferenciadas: hombres/mujeres, blancos/negros, nacionales/extranjeros... una de las partes, desde una lógica patriarcal, que ya digo que podemos preservarla tanto varones como mujeres, considera siempre a una de estas partes superior: los hombres, los blancos, los nacionales... por encima de los otros: las mujeres, los negros, los indígenas, los extranjeros, etc. Se considera superior y además legitimada para progresar y prosperar a expensas de esa otra parte.

El otro, y también la tierra, la naturaleza, en esa oposición entre naturaleza y civilización o cultura, es considerado como cosa, ob-

jeto a mi disposició, rival o enemic, por lo que la relación que se establece con el otro, con la otra, con la tierra, es una relación de apropiación y de lucha permanente. Esta sería la lógica patriarcal que pretende romper una perspectiva ecofeminista, donde la exclusión no solamente es de las mujeres sino también de todas las no-personas, de la propia tierra y de las criaturas vivientes. Desde esa lógica de la subordinación y de la apropiación del otro: de su trabajo, de su sexualidad, de sus bienes...

Esta mentalidad patriarcal ignora que en realidad son las simbiosis y las interconexiones lo que mantiene la vida, tanto en el ámbito natural como en el ámbito social. Y también impide ver el potencial enriquecedor que encierra la diversidad de la vida y de las culturas, que se perciben en este caso como amenazantes.

Frente a esta perspectiva patriarcal, una visión ecofeminista propugnaría (y sobre esto ha escrito mucho y es una maestra Ivone Gebara, con sus intuiciones ecofeministas) una nueva antropología y una nueva cosmología. Es decir, una nueva visión, una nueva manera de estar en el mundo, un nuevo *ethos*, una manera de habitar el mundo en la que reconocemos que la vida en la naturaleza, que también incluye a los seres humanos, se mantiene por medio de la cooperación, el cuidado y el mutuo amor, y cómo éstas son las verdaderas fuentes de nuestro bienestar y de nuestra felicidad.

Con esta finalidad las ecofeministas utilizamos metáforas e imágenes como retejer el mundo, sanar las heridas, reconectar e interconectar la trama de la red, que obviamente tienen mucho que ver con la experiencia de las actividades de las mujeres y de nuestros ministerios informales y no reconocidos en las iglesias: del cuidado de los enfermos, de la mediación, de la animación, del reconectar, del interconectar y dinamizar.

Desde aquí mi propuesta sería comenzar a pensar, sentir, imaginar a Dios y a Jesús más allá del androcentrismo. Es decir, de una visión excluyentemente masculina. Y del antropocentrismo: de una visión exclusivamente humana, que tampoco está en las fuentes bíblicas. Oseas utiliza una imagen, que a mí me encanta, para hablar de Dios, como una osa enfadada a la que quieren quitar sus crías.

Ya veis que tenemos en la tradición bíblica, y también en la mística una riqueza de imágenes de Dios que no son ni androcéntricas ni antropocéntricas y que están ahí esperando a ser descubiertas como nuevas epifanías de lo divino en un mundo muy desanimado donde necesitamos nuevos lenguajes para hablar de Dios. Necesitamos pensar, sentir, imaginar a Dios desde la trama de la vida y, en este sentido, necesitamos repensar la cristología en una perspectiva cósmica.

Quiero insistir en que esta tradición ya está en la Escritura: tenemos las fuentes ahí, el problema es nuestra mirada. Tenemos toda una cristología cósmica en Corintios, en Colosenses, en Efesios, en los signos cristológicos del cristianismo primitivo, donde nos aparece esa visión cristocéntrica y cristomórfica de la creación: toda la creación, toda la realidad está bajo el signo de la encarnación de Cristo que es la divina *Sophía* de Dios, que está ahí desde el origen de la creación: ahí hay toda una teología que repensar y todo un camino que hacer cuando hablamos de Jesús y del rostro de Dios que nos revela Jesús el Cristo.

Quiero leer en esta línea un texto de los monjes de priorato de Weston en Vermont, una oración como un ejemplo práctico, porque no me puedo detener mucho más en esta cuestión. Dicen ellos:

Tú eres el pan y tú la mesa,
 el amor que nos sirve en nuestra fiesta,
 tú eres la levadura de la promesa entre nosotros,
 la vida en cada semilla,
 Dios de las galaxias, del tiempo y del espacio,
 sabiduría que juega en nuestro mundo,
 lleva nuestra frágil tierra sobre tus alas de paz.

La imagen de las alas y del águila son también femeninas del Antiguo Testamento, o del Primer Testamento. Tenemos toda una riqueza de imágenes que necesitamos recuperar, especialmente un Cristo desde la tradición de la sabiduría, de la divina *sophía*, tal y como la encontramos en la tradición bíblica. Y frente a esta visión

còsmica, no escindida, nos vamos a encontrar, en la humanidad y en la teología cristiana tradicional una visión de la humanidad escindida en fuertes polaridades: vamos a tener por un lado los cuerpos masculinos como cuerpos salvíficos y los cuerpos femeninos como ocasión de pecado e incluso como cuerpos pornográficos.

En 1984, una artista cristiana, Edwin Saddish, expuso en la catedral anglicana de Nueva York, una figura que representaba a Cristo con forma de mujer. Su obra se titulaba *Crista*. Fue un verdadero escándalo. Esta obra de arte, que intentaba representar a Cristo, el *Anthropos*, la humanidad según el Nuevo Testamento soportando en su propia carne los sufrimientos de las mujeres fue considerada como una escultura pornográfica. Y fue retirada.

Y yo me pregunto: ¿por qué el cuerpo desnudo de un hombre crucificado es objeto de veneración mientras que el cuerpo desnudo de una mujer crucificada se considera pornografía? ¿Por qué puede convertirse en signo de salvación y de reconciliación, mientras que el de una mujer es causa de separación y de disputa en la comunidad? ¿Acaso carecemos las mujeres de todo poder de salvación? ¿Cómo se relacionó Jesús con el cuerpo y la salud de las mujeres? ¿Qué valor salvífico les atribuyó? ¿Qué valor teológico tienen las pesadas cruces de tantas mujeres hoy en día y a lo largo de los siglos?

La teología feminista ha llamado la atención sobre el hecho de que la cristología se convierte en problema cuando el pecado original se identifica y se simboliza con el sexo femenino: Eva, la tentadora universal. Y la acción redentora de Dios con el sexo masculino. Para decirlo con otras palabras: el monopolio de la representación de Cristo y las hijas de Eva, el monopolio del pecado. Esto lo explica muy bien Ivone en otro de sus libros: *La experiencia femenina del mal*, que os recomiendo.

Como consecuencia de esto, los cuerpos de las mujeres han sido violados, quemados en la hoguera, mutilados... Pero en la tradición cristiana jamás encarnan el sacrificio de Cristo y el sufrimiento de la humanidad. Esto es un reto de primera magnitud y por eso retiraron la escultura, y por eso es muy lamentable que la

retiraran y debería darnos que pensar. No es simplemente una cuestión de puritanismo; hay mucho más detrás.

Lo primero es plantear una tesis: frente a esto que acabo de decir de los cuerpos de las mujeres como cuerpos pornográficos o cuerpos que siempre son mediación para algo y no valor en sí mismos: cuerpos que son descanso del guerrero, objeto de placer, alimento... Pero Si volvemos la mirada hacia Jesús, hacia su praxis histórica, nos damos cuenta de algo que creo que es fundamental: cómo para Jesús la salud integral de las mujeres es un signo claro de la irrupción del Reino de Dios. Es decir: siempre que Jesús anuncia el reino, las mujeres son curadas y liberadas de sus males, de su sufrimiento.

Esto es muy importante porque ese vínculo entre la salud integral de las mujeres: física, psicológica, social y religiosa y el reino de Dios, ese carácter de signo indicador de la irrupción de la salvación de Dios en nuestro mundo como fuerza irrevocable de sanación y liberación en las curaciones de las mujeres nos puede servir también hoy de criterio para establecer un principio teológico fundamental en nuestra relectura crítica de esta tradición dualista y excluyente: en la medida en que nuestras creencias, teologías, prácticas y estructuras eclesiales y sociales sean fuente de salud integral para las mujeres, podemos considerarlas auténticamente cristianas. Es decir, capaces de hacer presente hoy el reino de Dios anunciado por Jesús en nuestro mundo. En la medida en que no lo sean, debemos descartarlas (estamos en cuarentena, es un buen momento: programa de conversión feminista, que creo que nos hace mucha falta)

Desde esta perspectiva, el cuerpo de las mujeres se convierte, no ya en ocasión de pecado, en lugar del mal, sino en lugar teológico, un lugar teológico muy poco explorado a lo largo de dos milenios de tradición teológica, salvo para repartir culpas.

Muchas mujeres, a lo largo de los últimos 40 ó 50 años, al incorporarse a la reflexión teológica académica y sistemática, y con la reflexión de las teólogas críticas de la liberación elaboradas desde una perspectiva feminista han recorrido este camino, esta búsqueda de pensar a Dios desde las mujeres, desde nuestros cuerpos

y además desde el cuerpo de todas las mujeres, no sólo desde el cuerpo de María la Virgen, y desde nuestra experiencia de ser también mediadoras de gracias y de salvación y no solamente ocasión de pecado.

Muchas mujeres hemos reflexionado sobre qué significa para nosotras la afirmación bíblica de que hemos sido creadas a imagen de Dios y hemos hecho una relectura crítica de esta antropología teológica y propuesto nuevas formulaciones más ecuanímes con la diferencia sexual y extrayendo sus consecuencias para nuestra propia autopercepción y valoración como mujeres y también para la vida teológica, la moral, la vida eclesial, social y política en general.

Y quiero reivindicar aquí estas aportaciones. La epistemología de las teologías feministas de la liberación, de las teologías de la liberación hechas por mujeres arrancan de lo que Chung Hyun Kyung, una teóloga coreana, denomina la epistemología del cuerpo roto.

Ella dice que los cuerpos de las mujeres son los receptores más sensibles de la realidad histórica: sus cuerpos sedientos de sanación y de integridad reflejan fielmente la vida y la opresión de la mayoría del pueblo, de los que no tienen poder y no ejercen la dominación sobre otros.

Pero los cuerpos de las mujeres, los cuerpos reales y concretos de las mujeres de carne y hueso, no de la mujer sublimada, del eterno femenino, no son sólo cuerpos que sufren, también son cuerpos que resisten y cuerpos que sanan.

En muchos de los encuentros con Jesús, las mujeres son protagonistas de su propia sanación, y mediadoras de la sanación de otras. Y esto es algo que no se subraya suficientemente en nuestra interpretación de los evangelios.

Cuando nos acercamos a nuestra propia tradición teológica, descubrimos en ella las claves que nos ayudan a entender ese escándalo que provocó la escultura “*Crista*” y, como ha señalado Ivone Gebara, (también recogiendo las aportaciones de otras teólogas y profundizando en ellas desde la perspectiva fenomenoló-

gica) en la tradición cristiana y en la antropología tradicional nos encontramos con dos perversiones o distorsiones de la comprensión teológica de lo humano que deben ser completamente superadas: como ya he dicho, la consideración de la mujer como mal (su demonización) y, en segundo lugar, la ocultación del mal que sufren las mujeres y la consideración del mismo como natural o justo, como compensación o expiación de la culpa de un sexo, el femenino, que se ha considerado responsable de todos los males.

Esto ha lastrado enormemente la teología cristiana hasta el punto de que también el miedo a la sexualidad femenina ha llevado a rechazar las imágenes de Dios para hablar de Él en femenino. Todavía hoy, cuando pregunto a mis alumnos de primero de bachillerato en la clase de religión de escolapios, si Dios es hombre o mujer, me dicen que es hombre, y me ponen como ejemplo la Capilla Sixtina, salvo algún espabilado que duda.

También se razona diciendo que si Jesús era hombre, por supuesto que Dios es hombre. Y esto está tan arraigado, que impide representar a Dios como mujer. Mi hijo, que tiene 7 años y al que, como comprenderéis, intento dar una educación teológica más inclusiva, el otro día ya me dijo que Dios era hombre, porque no le gustaban las cosas de chicas. Yo le dije: mira, le gusta todo, si fuera sólo hombre sería muy limitado, tiene que tener la belleza de toda la creación.

Ya veis hasta qué punto esto está en la cultura. Y os aseguro que estas anécdotas son ciertas. Yo me quedé alucinada. Me asusté muchísimo. Pero, en fin, es lo que hay.

Y en la predicación de Jesús. No sólo en su práctica sino también en su predicación nos vamos a encontrar, primero un lenguaje inclusivo y también con muchas metáforas femeninas y **parentales**, que no patriarcales, en su propio lenguaje y en su experiencia espiritual. Creo que es muy importante destacar esto. No tengo tiempo de desarrollarlo mucho, pero sí quiero que os deis cuenta de cómo Jesús va a utilizar constantemente imágenes femeninas y masculinas. Lo que pasa es que, después, nosotros sólo nos acordamos de las masculinas y son las que utilizamos para dar nombre a las iglesias: el "Divino Pastor". Y en cambio no está la iglesia de la mujer pana-

dera, o del ama de casa que cuida de la economía familiar. No hay ninguna iglesia dedicada a ninguna de estas imágenes de Dios que, por otra parte, utiliza Jesús en paralelo para hablar de su *Abbà*, de su padre.

Nosotros nos quedamos con el “Divino Pastor” y con el padre de la parábola del hijo pródigo; pero no nos quedamos con la mujer que busca la dracma perdida, que también es imagen de Dios, es Dios buscándonos y además preocupada por la economía, que siempre acaba en las espaldas de las mujeres aunque, eso sí, nosotras sólo hacemos economía informal, esto es, no remunerada.

Después tenemos también la otra imagen del Dios panadera que está amasando la levadura de la nueva creación que, ya digo, todavía no tienen ninguna iglesia dedicada y muy pocos retablos, que yo sepa.

En fin, en el lenguaje de Jesús vamos a observar que se dirige a varones y mujeres: habla de tejer, habla de amasar pan, habla de tareas cotidianas que hacen las mujeres, porque sabe que tiene mujeres escuchándole, y a Jesús le importa que le escuchen las mujeres. Y además, la imagen de Dios que ofrece, su *Abbà* es, insisto, un Dios parental, no patriarcal. Y no es que tenga nada en contra de la imagen de Dios padre (en fin, sí, tengo muchísimo, especialmente por sus efectos) Pero creo que es muy importante reivindicar la imagen de Dios padre como una imagen parental, que es la paternidad-maternidad en Dios. Dios padre-madre creadora que afirma la existencia, que quiere establecer las condiciones de una justicia básica en la que pueda desarrollarse la vida de todos empezando por los más débiles y los más necesitados y que además nos invita a cooperar con Ella –con Él– en esa economía cósmica afirmando la vida en su riqueza y en su diversidad y estableciendo la justicia a través de una ética de la justicia y del cuidado.

La parentalidad universal, que es ese Dios que es padre y madre, porque esto es común a los padres y a las madres que han desarrollado plenamente su paternidad y su maternidad y consiste en ese deseo de posibilitar, permitir y afirmar que otros comiencen

a existir: el deseo de la renovación y de la plenitud de la vida más allá de nosotros.

Me gusta esta imagen porque admite también una lectura de paternidad y maternidad no sólo biológica, sino también vital, existencial, espiritual y porque además incorpora algo más que las cualidades nutricias: sería un Dios Padre-Madre activo, como las madres luchan por la vida de sus hijos y no sólo los amamantan y les alimentan.

Insisto en que esta visión entronca muy bien con el *Abba* de Jesús, que es un padre muy peculiar y muy poco patriarcal. De hecho, quisiera destacar cómo en la familia mesiánica que propone Jesús en los sinópticos va a aparecer una presentación de la nueva familia en la que no hay padre o patriarca varón: Jesús habla de mi madre, mis hermanas, mis hermanos: no habla del padre, lo omite e insiste en que sólo hay un padre y maestro: el Padre de los cielos (luego esto se ha llenado de padres por todas partes. Y no precisamente biológicos, aunque también, no siendo unos y otros necesariamente los mismos, ya me entendéis).

Este padre tiene los rasgos de un padre maternal más allá de los roles sociales específicos del padre y de la madre, y que convierte a todos, varones y mujeres, en hermanos y hermanas.

La intencionalidad de Jesús es muy clara: Jesús está en un contexto patriarcal y omite el padre en la nueva familia de la comunidad, con lo cual esto quiere decir que el antiguo padre tiene que perder su función de dominio y convertirse en hermano, hermana o madre para hacerse cristiano, y por otra parte implica que el título de padre queda reservado exclusivamente para Dios, como el título de Señor, que a mí sólo me gusta cuando lo utilizamos con un adjetivo: cuando decimos que Jesús es el único Señor, es el único al que concedemos un señorío sobre nuestra vida, entonces sí. Y si el Padre de Jesús es el único Padre, entonces también. Si empezamos a tener padres por todas partes, me empiezo a preocupar.

Vayamos a los textos. A mí me parece impresionante cómo en el evangelio de Juan, en el discurso de despedida de sus discípulos

y discípulas antes de su pasión, Jesús se identifica a sí mismo como una parturienta. Dice: “Cuando una mujer va a dar a luz, aunque siente dolores, estos dolores no le impiden gozar después de la alegría del parto”.

Jesús no encuentra otra imagen mejor que esa experiencia femenina: se presenta a sí mismo como una mujer que va a dar a luz una nueva creación del Dios padre-madre con la ayuda del espíritu (*ruah*) que a modo de comadrona asiste al alumbramiento y cuida de la madre y de la criatura.

Este lenguaje aparece también en san Pablo, que era un judío muy patriarcal en muchos aspectos (en otros, menos de lo que se ha dicho). Utiliza estas imágenes también: a los gálatas les dice: “Oh gálatas, por quienes sufro de nuevo dolores de parto hasta ver a Cristo formado en vosotros...” Algo tendrá esa experiencia femenina que necesitan recurrir a ella para hablar de ese reino de Dios en el que hay una experiencia del dolor pero en el que el dolor no es finalidad, sino una mediación histórica y real que se nos impone para alcanzar esa salvación, esa nueva creación.

Creo que la cristología tiene que situarse en este horizonte de relación: hemos tenido una cristología muy solipsista (pantocrátor) de un Jesús que es el chico de la película. Perdonadme que hable así, pero es un Jesús 007, para entendernos, que salva a todos de todo y que es el único protagonista, donde tiene algunas secundarias estupendas y que están divinas de la muerte, como María Magdalena.

Claro, esta película que nos han contado, creo que es una cristología muy poco coherente con la tradición evangélica. Una cristología 007 donde las mujeres son extras que embellecen un poco la película.

En cambio, si volvemos a la tradición bíblica y teológica, nos damos cuenta de que la cristología hay que situarla en la Trinidad, hay que hacerla en clave trinitaria.

El misterio de Dios es, ante todo, comunión de personas. Ese es el Dios de Jesús: un Dios que es comunión, un Dios que es relación amorosa, dinámica, creativa y expansiva, como dice muy

bien Trinidad León, una teóloga granadina: "Es presencia trascendente comunicativa; presencia, trascendencia, comunicación". Integra la cristología en el horizonte de la Trinidad, en ese misterio de Dios-la-que-es y de la nueva creación. Es otro de los retos de la cristología.

Como dice una bellísima oración trinitaria en clave feminista y que ha escrito un varón: Brian Brent, y que cita Elizabeth A. Johnson en su libro *La que es*, y que ilustra ese lenguaje que necesitamos para decir al Dios de Jesús en clave trinitaria:

¿Quién es ella?

Ni hombre ni mujer, hacedora de todas las cosas,
sólo vislumbrada y aludida.

Fuente de la vida y de los géneros.

Ella es Dios: madre, hermana, amante.

En su amor despertamos, nos movemos,
crecemos, nos desalentamos,
triunfamos, nos rendimos.

¿Quién es ella?

Madre de su pueblo a quien enseña a caminar,
que levanta a quienes se cansan de aprender a andar,
que se agacha para darles de comer.

Ella es amor, que llora en un establo,
que enseña desde un bote.

Amigo de leprosos,
llevado maniatado a la cruz

¿Quién es ella?

Centelleo de las corrientes, fresca del pozo,
poder vivo de Jesús que fluye en las escrituras.

Ella es la vida: agua, viento y risa,
calma nunca quieta, ligero espíritu en movimiento
cantando mientras transforma.

Esta cristología en clave de la mutualidad, en clave trinitaria, también es una cristología en clave de interdependencia horizontal.

No solamente se trata de una mutualidad y de una interdependencia trinitaria sino que también incluye al propio Jesús. Jesús de Nazaret, diciéndolo de una manera muy simple, no nació enseñado: tuvo que crecer en sabiduría, en conocimiento y en este proceso suyo fueron muy importantes las mujeres. No fueron “extras” de la película en absoluto, empezando por María de Nazaret, de la que bebió la espiritualidad al menos hasta los trece años con toda seguridad. Y otras muchas mujeres con las que Jesús se encontró en el camino, y de las que muchas veces se ha hablado en el Fòrum: la sirofenicia y tantas otras. La propia María Magdalena: discípulas, amigas, compañeras de camino. Mujeres que enseñaron mucho a Jesús y que le sirvieron de modelo y ejemplo de fe, y a las que puso con muchísima frecuencia como ejemplo de fe: la viuda y su ofrenda, la viuda impertinente, que nos enseña una espiritualidad de la insistencia y de la perseverancia, que clama justicia al juez inicuo.

Jesús va a aprender mucho de las mujeres. Su propia experiencia y lenguaje de Dios no se entiende sin esa mutualidad y sin esa interdependencia. Y esto se va a reflejar en las relaciones de género en el movimiento de Jesús: la comunidad de discípulos y discípulas de Jesús es pensada por él como un discipulado de iguales: hay varones, hay mujeres que son llamadas a gestar una humanidad nueva con la fuerza de la divina *ruah*.

Pensad, por ejemplo, en la samaritana: es extranjera, es mujer. Con una trayectoria de vida probablemente licenciada. En cualquier caso, es un tipo de mujer de la que no se esperaría que Jesús la convirtiera en anunciadora del evangelio. Y además, en este caso, a los cuasipaganos. No sólo ella, por supuesto. También María Magdalena y las otras mujeres que son testigos de la resurrección.

Vamos a encontrarnos en Jesús, por lo tanto, esta experiencia, por un lado de aprendizaje de las mujeres y por otro de constituir un grupo de discípulos y discípulas caracterizado por unas relaciones de no-dominación, unas relaciones en las que varones y mujeres colaboran en pie de igualdad en esa gestión de una nueva humanidad con la fuerza del espíritu.

Paso al punto siete: Jesús crucificado como antítesis del ideal patriarcal de hombre y kenosis de la patriarquía.

Creo que este punto es muy importante y lo ha subrayado también mucho la teología feminista. Quiero leer un texto de Rosemary Radford Ruether una teóloga norteamericana católica, que resume muy bien cómo las teologías feministas de la cruz ponen en crisis el lenguaje de las cristologías triunfalistas que exaltan a Cristo como señor desconectándolo de la praxis y de la experiencia del Cristo histórico, con unas consecuencias nefastas, porque si Cristo es señor y rey absoluto, quienes lo representan se consideran autorizados para detentar ese mismo poder. Y Rosemary Radford Ruether plantea que precisamente si volvemos a la experiencia originaria del cristianismo, si miramos de cara a Jesús crucificado, nos vamos a encontrar allí la antítesis de ese ideal patriarcal del varón y de Dios, esa kenosis, ese vaciamiento de la patriarquía. Dice ella: "quizá sea esta idea de Dios, un gran rey que gobierna las naciones como si fueran sus siervas, lo que ha sido abolido con la muerte de Jesús en la cruz. Con la muerte de Jesús, Dios, el soberano celestial, ha dejado los cielos y se ha derramado juntamente con su sangre. Un nuevo Dios ha nacido en nuestros corazones para enseñarnos a allanar el cielo, elevar la tierra y crear un mundo nuevo sin amos ni esclavos, soberanos ni súbditos.

En este sentido, tomar la cruz es optar por establecer con los demás relaciones de amor recíproco, es abandonar cualquier actitud de dominio y triunfalismo, lo cual muchas veces implica un sufrimiento. Eso sí, coger la cruz es aceptar el sufrimiento sólo cuando es irremediable, es ofrecer resistencia a la injusticia, al egoísmo y a la mentira y asumir las consecuencias de ese combate profético como lo hizo el mismo Jesús. Es combatir el sufrimiento evitable, es mancharse las manos y dejarse el corazón en la transformación de la realidad en una tierra nueva en la que habite la justicia, es solidarizarse con los que sufren, acompañar en el dolor, infundir paz, serenidad y esperanza cuando ya nada puede hacerse desde un punto de vista humano. Es en esta línea en la que las teologías feministas repiensen la cuestión de la cruz, que creo que es esencial y que es central.

Y aquí hay otro aspecto que quiero destacar. Y es cómo tradicionalmente en la teología y en la historia, el cuerpo femenino ha sido visto y ha sido considerado como lugar de crucifixión. Una crucifixión legítima. Esto ha llevado a toda una estética del sacrificio y de la sumisión y a una exaltación del sacrificio femenino del que necesitamos liberarnos urgentemente en nuestro lenguaje litúrgico, teológico... Y en la espiritualidad.

A menudo, los relatos sobre la pasión y la muerte de Jesús se han centrado en la obediencia y en el sufrimiento, y se han utilizado como modelo para inculcar la sumisión patriarcal, especialmente a las mujeres. Chung Hium Kiung, a la que me he referido antes, cuenta la historia de una catequista coreana que sufría violencia doméstica. La mujer declaró haber experimentado el amor de Dios a través del juicio de su marido. Al aceptar que tenía que obedecer a su marido como representante de Dios, su viejo yo murió y nació su nuevo yo. Concluyó su testimonio con el abrazo a la congregación. "No ha habido más discusiones sino sólo paz en mi familia, desde que me clavé a mi misma en la cruz y seguí la voluntad de Dios".

El caso es muy extremo pero no es ni la primera ni la última. Este discurso sacrificial, dirigido principalmente a las mujeres y a los empobrecidos, tiene que ser cuestionado radicalmente. El Dios de Jesús no exige el sufrimiento como precio para la salvación, no es un Dios sádico, no quiere sacrificios, sólo quiere la misericordia y la compasión. La humillación y la denigración de la persona, de las mujeres, de los cuerpos de las mujeres, es lo más opuesto al reino de Dios y a la humildad y el perdón cristiano que pueda imaginarse.

Y sin embargo, ésta es la imagen de Dios, un Dios exigente, justiciero o al que hay que imitar sacrificialmente, que a menudo se ha inculcado interesadamente para mantener a las mujeres en una situación de desigualdad o en una situación de postergación. Pero la cruz no es la última palabra, el crucificado también es el resucitado y en este sentido la resurrección es una reivindicación de la vida y del proyecto de Jesús que necesita ser anunciada porque tiene una gran capacidad de regenerarnos para alumbrar en

nosotros y por medio de nosotros esa nueva creación de la que antes hablábamos. Y sobre la resurrección quiero destacar dos cosas: primero, cómo las mujeres van a ser las portadoras del anuncio de la resurrección. Ellas son las primeras testigos del kerigma, del núcleo de la fe, de la muerte en la cruz, de la sepultura y de la resurrección. Van a ser las principales testigos. Segunda idea importante: la primera palabra de Jesús resucitado irá dirigida a una mujer, María Magdalena: "Mujer ¿por qué lloras?" La primera palabra en ese momento decisivo del cristianismo que es la resurrección es una pregunta que demuestra interés y atención para una mujer que sufre, para una mujer que solloza.

Y sin embargo nos encontramos en nuestro camino números infinitos de mujeres que sollozan y a las que nadie pregunta: "¿por qué lloras?" Ni siquiera la iglesia que había prometido imitar a Jesús.

Quisiera, para terminar, plantear de nuevo aquello que comentaba al principio de mi exposición: cómo el ecofeminismo cuestiona nuestras maneras tradicionales de concebir e imaginar a Cristo y a Dios, y esa visión monárquica de Dios de la que ha estado hablando. Y cómo nos propone nuevas imágenes que podemos encontrar, ya digo, en la tradición, en la Biblia y también en la experiencia cotidiana de las mujeres.

El lenguaje sobre Dios es fundamental. Sus representaciones metafóricas tienen efectos sobre nuestra vida. Y en este sentido, el ecofeminismo nos invita a recuperar y desarrollar imágenes para hablar de Dios desde el paradigma de la inhabitación, esa trascendencia, presencia, comunicación. Dios no está fundamentalmente sobre nosotros, está dentro de nosotros. Inhabita todo ser viviente. El mundo es, de algún modo, cuerpo de Dios. El ecofeminismo nos recuerda que las experiencias femeninas también hablan del misterio. Que nuestras vidas y las de todo lo viviente se están tejiendo y gestando en el seno de Dios, que también es seno materno, roca, tienda de refugio, amante, amiga.

En esta tradición, Jesús es presentado fundamentalmente como sabiduría, maestra y anfitriona del banquete de la creación.

He hablado de la Biblia. Me gustaría hablar de alguna figura de la tradición. Y la más eminente es, para mí, Juliana de Norwick. Esta mística inglesa es la gran teóloga de la maternidad de Dios y de Cristo como madre.

Voy a leer un texto de ella, simplemente como aperitivo, para que os animéis a leerla directamente. Sus textos están publicados en Trotta, traducidos por María Tabull y además muy bien traducidos.

Dice Juliana de Norwick (y fijaos cómo habla ella de la maternidad de Dios. No la reduce a las cualidades del cuidado o la nutrición sino a todos los aspectos de lo que es la maternidad-paternidad de Dios. Es una metáfora parental, no patriarcal o exclusivamente femenina, entendiendo lo femenino como estereotipo) Dice: “Comprendí que hay tres formas de contemplar la maternidad en Dios. La primera es que es el fundamento de nuestra naturaleza en la creación. La segunda es su asunción de nuestra naturaleza en la encarnación, en la que comienza la maternidad de la gracia. La tercera es la maternidad en acción. Y en ésta por la misma gracia todo es penetrado en anchura y largura, en altura y profundidad. Y todo es un único amor”.

Vemos expresado bellísimamente ese paradigma de la inhabilitación donde además la maternidad de Dios es maternidad en acción, es para mí un símbolo muy bello, materno, de la parentalidad.

Y para concluir, una invitación a ir más allá del lenguaje patriarcal sobre Dios en cuatro puntos:

¿Por qué necesitamos símbolos femeninos para hablar de Dios? Pues sí, los necesitamos por muchas razones: primero porque están en nuestra propia tradición, son una riqueza: las escrituras judías, los profetas, el mismo Jesús, ya lo hemos dicho, tejen imágenes conmovedoras y hermosas de Dios como mujer, como alas de águila, como osa, como tienda de refugio, como madre, maestra, anfitriona, nodriza, comadrona, roca firme, gallina que reúne sus polluelos bajo sus alas. El reino es como la levadura de la mujer, que la mujer echa en la masa. Dios es la panadera de la nueva creación. Dios es la mujer que busca afanosamente el dinero perdido. Dios nos busca con el mismo cuidado e interés.

Algún día, como decía antes recogiendo unas palabras de Elizabeth A. Johnson, en algún lugar, un obispo consagrará una iglesia a Dios buena ama de casa, y algún artista dibujará o esculpirá a Dios mujer que busca, paralela a la del buen pastor y tan bíblica y tan tradicional como ella.

Pero además, las mujeres necesitamos urgentemente estas imágenes para expresar nuestra experiencia de Dios, del Dios que afirma y bendice y está presente en nuestros cuerpos, en nuestras vidas y en nuestras actividades cotidianas más allá de los estereotipos.

Y los varones también necesitan estas imágenes para ver la realidad humana y divina con los dos ojos y no solo unilateralmente desde su perspectiva de varones. Y para desarrollar en ellos ese modo de ser mujer que también es ser imagen de Dios. Y en ese sentido me parece que hay dos caminos que son insuficientes: primero, el de introducir rasgos femeninos para hablar de un Dios que sigue concibiéndose como masculino. Segundo, lo femenino en Dios: cuando hablamos de Dios como madre, entonces entra todo el abanico del cuidado y de la Srta. Peppis ¿no? Todo lo que tiene que ver con lo nutricio, con el servicio, con el cuidado, con la ternura... Algo que os tendría que enfadar muchísimo a los varones, porque esto no es monopolio de las mujeres ¿o no? Es que no entiendo por qué no os enfadáis con esto. Yo me enfadaría muchísimo: ¿Qué pasa, que hacemos un reparto y nosotras nos quedamos con la ternura...? Pues no veo por qué. Y es que tampoco es realista, porque luego en la experiencia cotidiana tenemos mujeres que son como osas (no precisamente como las de Oseas, claro) Y varones tremendamente tiernos. Entonces esto es un reparto falso, intencionado e interesado. Ojo, pues, con este camino que han recorrido muchos teólogos y a quienes les encanta todo esto como ni os imagináis. No voy a citarlos porque ya los citan bastante. Y son de los mejores, que yo los quiero y los leo, pero a veces leo unas cosas que me ponen negra (luego os diré también algo sobre eso de ponerse negra, que también es muy importante para pensar a Dios).

Segundo peligro: la busca de lo femenino en Dios proyectando en Dios estereotipos de género. Ahí también tenemos teólogos eminentes que, además incluso atribuyen a una de las personas de

la Trinidad lo femenino. Y normalmente, lo que están haciendo es proyectar el eterno femenino en Dios y consagrando los estereotipos femeninos, lo cual es un flaco servicio para las mujeres. No, gracias. Queremos el pan y las rosas. Queremos ser cariñosas y cuidadoras, pero también queremos nuestros derechos, queremos autonomía, queremos justicia, queremos todo para vosotros y para nosotras y para todos.

Por lo tanto, este camino es muy peligroso, peligrosísimo, porque además acaba canonizando un modelo de feminidad que es cultural, y la feminidad y la masculinidad, gracias a Dios, fluyen como todo fluye en la Creación.

¿Cuál sería la propuesta de las teologías feministas? Imágenes masculinas y femeninas. Y necesitamos muchas femeninas porque tenemos un sobrepeso de imágenes masculinas enorme: un *superávit*, un *overbooking*... de imágenes masculinas. Y necesitamos urgentemente imágenes femeninas de humanidad plena, que sirvan para varones y para mujeres, y que integren las cualidades de lo que es la humanidad plena que yo he expresado con la imagen de la parentalidad, que tampoco es la única, pero es una posible.

Y quiero terminar con un texto de una teóloga o humanista afroamericana, Kelly Brown-Douglas, que en su obra de cristología *The Black Christ* (el Cristo negro) habla precisamente de Cristo como una mujer negra, y lo que significa hacer teología desde ahí y cómo nos da nuevas perspectivas sobre Dios y sobre nosotros mismos. Dice Kelly Brown-Douglas: "Cuando reflexiono ahora sobre la fe en el Cristo de mi abuela, me doy cuenta de que Cristo en su vida tenía que ser alguien muy diferente de la imagen de Cristo en una sociedad racista. El Cristo de mi madre era alguien con quien podía hablar acerca de las fatigas cotidianas de ser pobre, negra y mujer. De este modo sigo aprendiendo de la fe de mi abuela. Su fe en la presencia habilitante de Cristo sugiere como mínimo un Cristo negro o humanista encarnado en su experiencia de mujer pobre y negra. Pero lo que es más importante: en el rostro de mi abuela, en su lucha por sustentarse a sí misma y a su familia es donde veo verdaderamente a Cristo". Muchas gracias.

Ponència 2

EL SEGREST PATRIARCAL DEL MISSATGE DE JESÚS

Teresa Forcades

Teòloga i metgessa doctora en salut pública, monja de St. Benet a Montserrat.

AVÍS: EL TEXT QUE VE A CONTINUACIÓ ÉS LA TRANSCRIPCIÓ A PARTIR D'UN ENREGISTRAMENT DE LA CONFERÈNCIA QUE T. FORCADES VA PRONUNCIAR AL FÒRUM 'CRISTIANISME I MÓN D'AVUI' DE VALÈNCIA EL 28 DE FEBRER DE 2009. EL TEXT CONSERVA, PER TANT, L'ESTIL PROPI DE LA COMUNICACIÓ ORAL.

Tots coneixem l'expressió "segrest patriarcal", que apareix al títol i al primer punt del guió d'aquesta conferència, però si haguéssim de definir ara mateix què és això de la "patriarquia", què és la societat patriarcal, segurament que no resultaria tan fàcil la definició. Per això hi ha aquest primer apartat: què és això de la societat patriarcal i quin és el seu origen. És un punt on penso que tinc una aportació a fer i que és, em sembla, una mica novedosa i ens pot ajudar a situar el tema que afecta tot aquest Fòrum.

Normalment, quan es parla de societat patriarcal s'entén que és una societat que hauríem de voler superar, que és una societat on les relacions entre barons i dones no són les que Déu voldria, que no són unes relacions d'igualtat. Fins aquí crec que tots estaríem d'acord. Però en preguntar-nos quin és l'origen d'aquesta desigualtat, aquí ja es divideix, no només l'opinió social en general, sinó en concret la dels diferents feminismes: hi trobem una tendència que es diu *feminisme de la diferència* i una que es diu *feminisme de la igualtat*. Per al feminisme de la diferència el problema no seria que la societat patriarcal diu que les dones tenen

una missió en el món distinta de la dels barons, el problema és pensar que la missió de les dones sigui menys important que la dels barons. El feminisme de la igualtat, en canvi, diu no, el problema no és dir que la missió de les dones és menys prestigiosa o menys important que la dels barons, el problema és ja d'entrada dir que hi ha una missió per a les dones i una missió per als barons. Això Déu no ho ha dit mai i hem de començar pel principi eliminant aquesta noció. El feminisme de la igualtat afirma que les distincions de tasques entre barons i dones són estereotips culturals que no tenen cap base més enllà de la societat que els ha creat a partir d'interessos molt concrets.

El problema d'aquest plantejament del feminisme de la igualtat és que no pot respondre satisfactòriament la pregunta crítica següent: *I doncs, si aquestes diferències són simplement culturals, com és que portem ja cent anys de feminisme i encara no hem resolt aquesta qüestió?* Portem com a mínim cent anys de feminisme perquè la paraula feminisme s'encunya a finals del segle XIX, i no només això sinó que amb aquests cent anys de feminisme es parla d'onades del moviment feminista: la primera onada es refereix normalment a la reivindicació del dret de vot, el dret de ciutadania política plena. La segona onada seria als anys setanta, la tercera onada seria la que estem vivint ara. I clar, amb les onades, hi ha una cosa problemàtica i és que vénen... i se'n van.

El moviment contra l'esclavatge, amb el qual es compara moltes vegades l'actitud d'alliberament que es busca i que es proclama des del feminisme, això no ha vingut i se n'ha anat amb onades, un cop adquirida la consciència anti-esclavista no hi ha hagut una retirada d'aquest convenciment, tot i que encara hi ha un esclavatge a la pràctica que és real entre nosaltres. Les últimes estadístiques d'una ONG molt important que es diu *Free the Slaves* (allibereu els esclaus) diuen que avui en dia en el món hi ha 27 milions de persones que estan en condicions d'esclavatge i que aquest és el número més gran d'esclaus que hi ha hagut mai en la història. Això és una realitat pràctica i d'això no ens podem oblidar, però intel·lectualment, si preguntem a qualsevol si està a favor de l'esclavatge, avui en dia la immensa majoria de persones diuen: "de cap manera".

Això no passa amb el feminisme. En el feminisme, en els llocs on sembla que són la meca del feminisme com encara se segueix veient Estats Units, les estadístiques més recents diuen que una de cada quatre dones s'identifiquen d'alguna manera amb la paraula feminista. És a dir que una de cada quatre permetria que es digués d'ella que és feminista. Això després de cent anys que existeixi el mot i el fet del feminisme. Aquesta és una pregunta crítica per a les feministes de la igualtat. Però si defensem el feminisme de la diferència també tenim problemes perquè si diem: "El problema no és que diguem que les dones tenim una missió en el món que per als barons és distinta, sinó que el problema és subordinar la missió de les dones a la dels barons". Llavors surt una dona que diu, com abans ens ha dit la Lucía: "Jo conec molts homes que són molt tendres i que són molt maternals i als quals agrada tenir cura dels altres". De la mateixa manera que hi ha dones que diuen: "A mi el que em va és la tècnica". Serien, doncs, aquests barons o aquestes dones, barons i dones desnaturalitzats? Barons i dones que van en contra del rol que Déu els ha assignat en el món? Què ocorre amb les persones que no s'adapten a aquest model? Vet aquí el plantejament de la qüestió.

Amb aquest plantejament, jo ara us faig una proposta que ja fa uns anys que la faig i que, l'any passat, vaig estar molt contenta de poder-la fer en el fòrum de les teòlogues europees, que és un fòrum que es fa una vegada a l'any (la Lucía també hi era) i aquest aplec de teòlogues precisament es dedica a aquesta qüestió. El debat que hi va haver després de la presentació per a mi va ser molt interessant i per això m'he animat a seguir en aquesta línia.

Ara escric a un costat de la pissarra: *Punt de partença antropològic*. I a l'altre costat: *Punt d'arribada escatològic*.

El punt de partença antropològic és *de gènere*. El punt d'arribada escatològic és *transgènere*.

Ara explico què és això o, si ho preferiu, encara hi ha una paraula més bonica per dir transgènere: la paraula *personal*: *el punt d'arribada escatològic és personal*. Això vol dir que en aquest punt cap on ens dirigim, cap a la nostra plenitud, no és una plenitud que pugui distingir-se segons el gènere: no hi ha una pleni-

tud humana per als barons i una plenitud humana per a les dones sinó que el que hi ha és una plenitud humana que és eminentment personal. És a dir, no estem cridats a ser tots iguals sinó tots distints, cada u original, peça única, concreció en l'espai i el temps de l'amor i la llibertat infinits de Déu.

Això és la utopia, això és l'escatologia, que és la paraula cristiana per a dir, no una cosa que no serà mai, sinó una cosa que ja ha de començar aquí, a partir del punt de partença antropològic.

Aleshores, quin és el problema o quina seria la definició de la societat patriarcal segons aquest esquema que avui presento?

El que tenim a la pissarra ens permet definir-la d'una manera molt clara. La societat patriarcal seria la que diu que aquest punt de partença antropològic és també punt d'arribada. El problema de la societat patriarcal és fer d'aquest punt de partença una essencialització i fer-lo punt d'arribada i, per tant, dir que la nostra identitat teològica o cristiana ha d'estar en continuïtat amb la nostra identitat infantil.

Si no permetem, si no acceptem que aquí hi ha d'haver un trencament, que és aquest "perdre la vida per a guanyar la vida", que és propi de tot el text i de tot el missatge evangèlic, aleshores ens trobem amb un tipus de societat que no arribarà mai a ser allò que Jesucrist anomena el Regne de Déu.

Per arribar al Regne de Déu hem d'entrar en una dinàmica pasqual, que és una dinàmica de mort per a trobar la vida. I aquesta dinàmica té també una dimensió de gènere.

Per què les persones que representen els dos feminismes – el de la igualtat i el de la diferència -, que són persones d'una vàlua intel·lectual molt gran i d'una bona fe indiscutible, encara no han resolt la tensió entre elles? És perquè cadascun d'aquests moviments representa una cosa que és autèntica pel que fa al seu contingut i per això l'un no pot anul·lar l'altre.

El feminisme de la diferència identifica correctament que hi ha un punt de partença que és distint per als nens i per a les nenes, però on quedaria curt aquest feminisme de la diferència és en el

fet que projecta la nostra realitat infantil cap a la nostra realitat adulta i no s'adona que el punt d'arribada a què estem cridats és una altra cosa. El feminisme de la igualtat, per la seva banda, s'equivoca quan nega que hi ha un punt de partença diferencial, però identifica correctament el punt d'arribada escatològic, allà cap on anem, adonant-se que la plenitud personal no té res a veure amb el gènere; és una altra cosa, és una manera d'entendre, com he dit, a cadascú com a peça única i no ens dividim ni en funció de raça, ni en funció d'intel·ligència, ni en funció... de res. Tampoc en funció de gènere. I aquí evidentment hi ha cites, on ara entraré i que es fonamenten en l'evangeli.

La primera no ens ve directament de Jesús, és de St. Pau, de la carta als gàlates (3, 28) quan diu: "*En Crist Jesús no hi ha home ni dona*". I de fet l'original grec diu: "*en Crist Jesús no hi ha masculí ni femení*". I per això, perquè el nostre punt d'arribada escatològic és un punt eminentment personal, que no divideix les persones segons el gènere sinó que són tractades com a peces úniques, no hi ha problema en tenir un salvador que va tenir un punt de partença antropològic com a baró. Al nostre punt d'arribada no cal que esperem una "Crista" per poder ser salvades les dones, perquè el punt d'arribada escatològic, que és la nostra plenitud, és transgènere, està més enllà d'aquest punt de partença tot i que no ignora mai el nostre cos, la nostra corporeïtat.

Recapitulació:

Hi ha dos tendències dins del feminisme i cada una identifica correctament un pol de l'esquema presentat a la pissarra i s'equivoca en l'altre:

PUNT DE PARTENÇA ANTROPOLÒGIC —————> PUNT D'ARRIBADA ESCATOLÒGIC

té gènere

no té gènere

*és diferent per a la nena
que per al nen*

*és diferent segons
cada persona*

- *feminisme de la diferència*: identifica correctament que el punt de partença antropològic és ‘de gènere’; s’equivoca quan creu que el punt d’arribada escatològic també ho ha de ser
- *feminisme de la igualtat*: identifica correctament el punt d’arribada escatològic com a trans-gènere; s’equivoca quan creu que el punt de partença antropològic també ho ha de ser

Doncs bé, ara entraré, tot i que no ho puc fer en detall, en explicar per què tenim un punt de partença diferencial.

Aquest punt de partença diferencial es basaria en la asimetria que representa que tant els barons com les dones, tant els nens com les nenes, naixem d’una dona i no neixen els nens d’un baró i les nenes d’una dona. Això biològicament podria ser, però no és així en els humans: hi ha una relació amb la figura de la mare que no és igual a la relació amb el pare; no es pot dir que la nena s’identifica amb la seva mare i el nen amb el seu pare. A la primera infantesa això no és així: tant la nena com el nen han estat nou mesos (o com a mínim cinc) en gestació en el si matern.

A Barcelona coordino actualment un estudi amb cinc hospitals on s’estimula els nens prematurs (que han nascut amb menys d’un quilo de pes). Mentre aquests nens s’estan a la incubadora són estimulats amb la veu de la seva mare. I això ho fem amb la veu de la seva mare i no amb la del seu pare, perquè és obvi que la que té la possibilitat d’estimular el sistema nerviós central és la veu materna. Hi ha molts estudis, no només fets amb persones sinó també amb altres mamífers... No entraré en això perquè es menjaria tot el temps de què dispo. Però el que és clar és que l’esquema que en diem d’identitat infantil té un punt de referència clar i que això no és cap problema. El problema ve quan això ho volem perpetuar en l’edat adulta. El punt de partença de la identitat infantil té com a referent la mare i en relació a aquest referent matern és diferent l’estratègia de subjectivació de la nena que la del nen. En el següent sentit: tant la nena com el nen no tenen, en un primer moment, la noció de “jo”, de “qui sóc jo”. Els que teniu fills sabeu que els nens no comencen a parlar usant la pri-

mera persona del singular, el pronom *jo*: "jo vull això". Oi que no ho fan així? Diuen 'la nena, o el nen, o la Maria ... vol això'. La manera com els altres els anomenen és la manera com ells s'autoanomenen en un primer moment.

Normalment, és cap als dos anys i mig d'edat quan es produeix el fet decisiu, el moment en el qual el nen o la nena, per primera vegada, usa aquest mot: *jo*. Això vol dir que s'ha produït un fenomen que és el de la individuació, que ja hi ha una consciència que *jo* i la mare no som u, que som dos i que la mare és un *jo* respecte al qual *jo* sóc un *tu*, i *jo* sóc un *jo* respecte al qual la mare és un *tu*. Això ho tenim com una cosa molt senzilla però és molt complicada i no és tan fàcil de fer. Experiments fets a mitjan segle XX, o més bé en diríem observacions, amb els ximpanzés demostren que entre els sis i els divuit mesos de vida els petits ximpanzés superen el nadó humà en intel·ligència instrumental.

Això vol dir que si tu col·loques davant del ximpanzé una peça de plàstic que tingui un forat quadrat, una altra que tingui un forat rodó, un dau de plàstic i una esfera de plàstic, el ximpanzé no s'equivoca mai: a partir dels sis mesos agafa l'esfera i la col·loca en el motllo rodó i agafa el cub i el col·loca en el motllo quadrat. Això ho té claríssim. L'infant en canvi, primer no pot agafar l'esfera perquè als sis mesos encara li costa, però encara que fos una miqueta més grandet i pogués manipular aquests instruments, podria ser que agafés l'esfera i la intentés ficar en el motllo quadrat i podria ser que agafés el dau i l'intentés ficar al motllo rodó. És a dir que el ximpanzé en aquesta edat supera clarament l'humà pel que fa a intel·ligència instrumental. Però aquesta no és **tota** la intel·ligència.

Hi ha un experiment que s'ha repetit moltes vegades on el nadó humà arriba un moment en què el pot fer i el ximpanzé... ni el de sis mesos ni el de divuit mesos ni l'adult no l'aprèn a fer mai. És l'experiment del mirall: es col·loca un mirall, s'acosta el ximpanzé i, clar, es pensa que allà hi ha un altre ximpanzé, per tant intenta jugar amb l'altre ximpanzé, el qual no pot tocar, només hi troba una superfície freda, no és un altre ximpanzé, llavors el que fa és anar-se'n darrere del mirall per veure si hi és, l'altre ximpanzé. I

quan veu que darrere del mirall no hi ha res, perd tot l'interès i se'n va a fer una altra cosa: allà ja no hi ha res que li pugui cridar la seva forma d'intel·ligència.

El nadó humà, la majoria als sis mesos tampoc no ho poden fer, simplement queden indiferents si els poses davant d'un mirall, però –i això els qui sou pares i mares ho haureu pogut observar– entre els sis i els divuit mesos es produeix això que se'n diu la fase del mirall, que vol dir que el nen o la nena es reconeix a si mateixa en el mirall i normalment això va acompanyat d'una gran expressió de joia, com un tendir amb tot el cos cap aquella imatge i, si ja pot parlar una miqueta, dir *nen* o *nena*, o assenyalar. I de vegades quan ja són una miqueta més grandets, cap als dos anys se'ls hi posen fotografies i aquest reconeixement que, insisteixo, a nosaltres ens sembla molt normal, des de la nostra intel·ligència adulta, a nivell psíquic vol dir moltes coses: **poder dir que aquell o aquella que hi ha en una fotografia sóc jo, posada allà d'alguna manera en la fotografia, aquest joc psíquic ja és el joc que ens prepara per al diàleg interpersonal que constitueix la nostra identitat més profunda i que no es donaria ni es pot donar mai sense llibertat.** Per tant és fonamental, és la nostra identitat que s'està gestant en relació amb aquesta separació, amb aquest tallar, simbòlic, el cordó umbilical que ens uneix amb la mare.

Doncs bé, aquí és on s'origina la diferència de gènere en el punt de partença antropològic, diferència que no és per a perpetuar en la vida futura sinó que és per a superar-la en una escatologia que està més enllà de tota divisòria, sigui de gènere o de qualsevol tipus.

En la nena, el procés d'individuació, aquest descobrir la pròpia identitat en funció de la identitat de la mare i com a distinta de la mare, es produeix 'per continuïtat'. Això no vol dir que les dones hàgim de viure necessàriament 'en continuïtat' o buscant la sintonia amb les persones que estimem, sinó que vol dir que les dones adultes farem això només en tant en quant encara visquem en funció de la nostra identitat infantil, viurem 'per continuïtat' i tindrem en aquest sentit un repte que és diferent al repte que han de superar els barons. Ara hi entro, en això.

En el moment de la individuació primària, per a la nena 'ser jo mateixa' és igual a ser 'en continuïtat amb aquella que estimo'. I això no és cap decret diví que ve de no sé on, sinó que seria simplement fruit del fet que la nena, quan s'individualitza, pot afirmar amb tota veritat: jo no sóc la mama però *sóc com* la mama. Sóc com una mare en petit. Qui sóc jo, si em separo de la mare? La separació de la mare genera angoixa, por a morir perquè durant molts mesos sense ella no hauria pogut sobreviure. El següent és també un experiment interessant i que tots haureu pogut constatar amb nens petits: en el moment en què acaba de néixer, la dependència del nadó respecte a la mare (o substitut matern) és total perquè si no es produeix l'alletament el nadó es pot deshidratar en 24 hores i morir: la dependència és màxima en el moment del naixement.

En canvi, si vénen al monestir nebodes d'alguna monja amb algun nadó de dos, tres o cinc mesos (som 40 monges a casa meva) totes vestides de negre amb l'hàbit i diem: que ens el deixes? Llavors passa la criatura de braç en braç per les quaranta monges de la comunitat i no plora. L'habitual és que no plori ni mostri signes d'angoixa o d'incomoditat. Però la cosa canvia a partir dels sis mesos; encara més a partir dels deu; i encara més si ja té un any o un any i mig: aleshores pot ser que el petit no permeti que el separin de la seva mare.

Sembla estrany que aquesta separació de la mare sigui ben tolerada en els primers mesos i en canvi a mesura que comencen aquest període, a partir dels sis mesos, apareix el que en diem la reacció d'angoixa.

Quina és l'explicació d'això? L'explicació seria que en els primers mesos encara no hi ha hagut prou experiències de separació amb la mare perquè el psiquisme en desenvolupament del nen petit, tingui consciència que pot perdre la mare.

Aquesta consciència és necessària per poder tenir la reacció de por o d'angoixa davant de la separació.

Sembla que la corporeïtat del nadó en els primers mesos de vida és una corporeïtat que no se ceneix als límits físics del seu

cos. Això en persones que hagin pres substàncies psicoactives, com ara el LSD, de vegades els passa: pots experimentar el teu cos com si fos tota l'habitació, o si estàs amb un grup de persones, com si tots compartissin un cos comú. Per tant, els esquemes de corporeïtat no se cenyeixen necessàriament, des del punt de vista psíquic, als nostres límits corporals.

Doncs sembla que l'infant concep en un primer moment que la seva mare i, sobretot, el pit matern, forma part del seu cos. Així com, acabat de néixer, si vol moure la mà dreta dona una ordre des del cervell i mou la seva mà dreta, o si vol moure el peu fa el mateix, això en els prematurs no és el cas perquè tenen el sistema nerviós central immadur i, quan donen l'ordre de moure la mà dreta potser se'ls aixeca el peu, perquè les fibres nervioses encara no estan cobertes de mielina. És com un sistema elèctric que no tingués el recobriments de plàstic: fàcilment pot hi haver curtcircuits. Això en el nadó prematur, però el nadó madur pot donar aquestes ordres des del cervell a la resta del seu cos. Però és que li passa igual, en un primer moment, amb la mare: fa aaahhh! I arriba el pit matern, perquè si no arriba, aquest nadó morirà a les 24 hores per deshidratació.

Per tant, els primers mesos, l'experiència d'independència de la mare, l'experiència que la mare no està sota la meva voluntat, no es produeix encara, perquè si es produeix, allà realment no hi ha supervivència, i en canvi, a mesura que aquest nadó comença a tenir una mica més d'edat (uns mesos) comença a acumular experiències que una mare, per més marassa que sigui (i no és molt bo ser-ho en aquest sentit perquè aquesta frustració del petit de què estem parlant és una maduració i és bona) no pot evitar que hi hagi un retard o que hi hagi un dia en què el nadó la requereixi i ella no hi sigui.

Això no és dolent, és bo perquè es crea la possibilitat de fer el procés d'individuació. I per això tenim aquesta fase d'angoixa per la separació que es produeix més tard: quan la dependència ha baixat, puja la sensació d'angoixa perquè està creixent aquesta identitat, aquesta individuació.

Doncs bé, per a la nena en el moment de la individuació primària 'ser jo' és ser en continuïtat amb aquells que estima. Per al nen, 'ser jo' és igual a ser en discontinuïtat amb aquells que estima. I això és simplement perquè quan la nena li pregunta a la seva mare: "mama, jo quan sigui gran tindrè fillets al ventre com tu?", la mama li diu: "és clar que sí, filla meva". I tota contenta, i tots tan contents. De la mateixa manera, quan es vol fer una cua igual que la mama, doncs la mama més aviat està contenta, o si es vol fer un vestit igual que el de la mama, o si vol jugar a nines, que és com jugar a mamas (que també es diu així) igual que la mama.

En el cas del nen, això és diferent: hi ha moltes mares i molts pares avui en dia que estimulen que els nens juguin amb nines. Això no és res problemàtic. Però si el nen li pregunta a la mama: "mama, jo quan sigui gran tindrè fillets al ventre com tu?", doncs, jo crec que no hi haurà cap mare que digui: "I tant, fillet, cap problema", perquè és obvi que no en tindrà i la majoria de mares, a més, es posaran nervioses i diran al pare: "emporta-te'l a jugar a futbol, no sigui cas que...". Aquí hi ha una part social (tot es barreja) que podria canviar, però també hi ha una altra part que és biològica, objectiva i que és així: el nen no podrà ser mai mare, no podrà gestar fills en el seu si i la nena, quan creixi, molt probablement sí. Normalment, el nen baró ja no arriba a formular la pregunta de si 'serà mare', perquè copsa, per moltes coses, que ell no té la possibilitat de créixer per ser una mama quan sigui gran.

Les nenes, quan juguen a nines, moltes vegades el que fan és reproduir exactament el que la mare està fent i això els mestres a les escoles ho saben, i per això fa poc va hi haver aquí a Espanya aquell cas d'una nena que agafava les nines al pati de l'escola i les lligava amb cinta adhesiva. Ho recordeu, això? I els mestres van dir: "què passa aquí?" I deia la nena: "s'ha portat malament: jo la lligo amb cinta adhesiva i la boca també". I resulta que això li ho feien a ella, a casa seva i a partir d'aquí es va descobrir el maltractament. Perquè això és un joc que és tot menys un joc sense importància; jugar a nines, jugar a mamas és una construcció d'identitat que les nenes fan en continuïtat amb el ser de la mama.

És molt important destacar que aquesta identificació de la nena amb la mama no depèn del rol que tingui la mare en la família. És a dir, si a més d'això que jo estic explicant resulta que la mare és sempre la que cedeix, no és mai la que pren decisions, és sempre la que fa les tasques de servei, etc. Tot això augmenta la identificació de la nena amb 'la que cuida els altres'. Però encara que la mare visqui perfectament en una relació igualitària (això és el que jo us proposo) amb el marit i que no sigui ella la que cuina i la que fa en solitari o preferentment les tasques de tenir cura dels altres mentre que el marit és el que fa les tasques més tècniques, sinó que facin tots dos tot tipus de tasques, seguirà romanent un punt de partença diferencial pels fills que siguin nenes i els que siguin nens: tant el nen com la nena, tant el fill com la filla, tindran en aquesta primera infantesa (després ja no) la mama com a punt de referència i la nena s'hi podrà identificar i el nen no.

El problema de la societat patriarcal és aquest: al ser en continuïtat de la nena li diu "amor" (i això no és amor) i al ser en discontinuïtat del nen li diu llibertat (i això no és llibertat) I aleshores es crea això que en diuen antropologia de la complementarietat: la llibertat i l'amor es complementen i cadascú aporta una cosa i tots contents.

Això és problemàtic per molts motius, però comencem per un: llibertat i amor són, en antropologia cristiana, i en tota antropologia coherent, absolutament indissociables. No pot existir una persona que tingui més amor que llibertat. No pot existir una persona que tingui més llibertat que amor. Si féssim una escala de l'u al deu, si jo d'amor tinc un tres, de llibertat tinc un tres. Perquè l'amor o és lliure o no és amor.

Si jo estimo perquè em sento obligada, això no és veritable amor, i té una mesura molt fàcil: si passa factura o no passa factura. "No tens en compte tot el que jo he fet per tu, tots els sacrificis ..." Sabeu allò de passar factura? Doncs allò de passar factura, que a més és típic, és el que diuen normalment els barons de l'amor que els hi tenen les seves companyes, diuen "sí, sí, ella s'ha sacrificat molt per mi, però el dia que comença a passar factura no hi

ha qui l'aturi! ". Surt una llista de recriminacions que s'ha guardat a dins tota la vida i llavors ens hem de preguntar: fins a quin punt aquest amor ha estat un amor lliure de veritat? L'amor lliure és aquell que tu fas perquè fent-ho, ho fas des del teu nucli irreducible, des de l'espai on tu ets tu mateixa i no vols fer altra cosa que allò, estimes perquè vols estimar. I si l'altre no respon? Doncs quin greu! No et quedes igual: no es tracta de ser invulnerable: et sap molt greu que l'altre no respongui, però tu no deixes d'estimar perquè estàs fent el que tu vols. M'explico amb això?

És molt diferent que si tu tens la teva identitat definida 'per continuïtat' com les nenes: el nom fals del ser en continuïtat és amor. És un nom fals perquè separa l'amor i la llibertat i això és impossible. El nom que jo proposo per a aquest ser en continuïtat de la nena quan es perllonga a la vida adulta és **por a la solitud**. És diferent de l'amor, encara que sovint és confonen.

I per al nen, aquest ser en discontinuïtat, al qual hom dóna el nom de llibertat, però que no és llibertat, jo proposo donar-li el nom de **por a la dependència**. La por a la dependència també és molt diferent de la llibertat, però sovint es confonen.

Aquest plantejament ens col·loca en la línia correcta per poder-nos obrir cap al ser persones en plenitud a què ens crida Jesús: no tingueu por, com diu sempre Jesús ressuscitat. No tingueu por, no vulgeu conservar la vostra identitat infantil, no vulgeu tenir sempre la mare com a referent, i ara ja passo a la manera que té Jesús de parlar de quina és la nostra identitat, el que Jesús ens proposa, segons que us llegiré en unes quantes cites bíbliques en aquest sentit, és que deixem de viure prenent com a referent la mare, que deixem de viure prenent com a referent la mama i el papa de l'àmbit infantil, que visquem, que ens atrevim a viure prenent com a referent Déu, i només Déu, i en Déu, tothom, però no la mare o el pare de la identitat infantil. I la meva proposta és que en la mesura en què visquem la nostra identitat prenent com a referent aquest món infantil on el referent és la mare, estarem reproduint la societat patriarcal. En la mesura en què visquem prenent com a referent només Déu estarem entrant en la dinàmica del Regne i serem capaços de construir una societat

en la qual cadascú tingui un lloc propi, on no hi ha subordinació ni domini.

Les cites que prendré de l'evangeli veureu que totes van en aquesta línia.

Començaré per la de Marc 3, 32-35, que té naturalment paral·lels a Mateu i a Lluc. És un text que cito des de Marc perquè sembla que sigui el més antic de composició. Aquest text ja l'ha citat implícitament la Lucía en la seva intervenció perquè és el text on es diu: "*Llavors arribaren la seva mare i els seus germans, i de fora estant, el feren demanar (a Jesús). La gent seia al seu voltant i li diuen: 'La teva mare, els teus germans i les germanes són aquí fora, que et busquen'*"

El món infantil, el món de la identitat infantil et vol portar cap al seu redós. "*Ell els fa de resposta: 'Qui és la meva mare i els meus germans?' I, mirant entorn seu els qui seien fent rotllana al Fòrum Cristianisme i Món d'Avui (riure) Sí, sí, ho posa! No us ho creieu, eh? els diu: 'Vet aquí la meva mare i els meus germans; el qui faci la voluntat de Déu, aquest m'és germà i germana i mare'*".

Una cita important en el sentit que estàvem dient, una identitat que Jesús diu: no, no confonguem. Jesús, què vol dir aquí? Que odiava la seva mare, que s'ho havia passat fatal, que tenia una infantesa traumatitzada,... No, no cal. Era humà del tot i per tant hauria passat pels seus problemes com tothom, però això no té res a veure amb una cosa traumàtica o amb una excepció. Això és del que estem fets: comencem d'una manera que no és tal com hem d'acabar. I podríem queixar-nos: I per què no? La resposta és precisament, perquè **ens hem de fer** a nosaltres mateixos. No podem començar *bé* en el sentit de *plens*, perquè si comencéssim *plens*, què hi faríem, aquí? Ja podríem plegar. Per a què serviria la vida, per què ens han donat intel·ligència i cor, capacitats i talents? Déu ens ha donat una dignitat que no ens l'acabem de creure: és la dignitat de ser com Déu mateix i Déu és perquè vol. Déu és absolutament lliure i vol que nosaltres també ho siguem. És així que només serem persones, només estimarem si i en la mesura que ho vulguem. "*Oh home*", diu St. Agustí, "*has estat creat sense tu, però no seràs salvat sense tu*". Has estat creat sense tu, perquè d'alguna

manera havíem de començar. Déu no té principi ni final, però en el moment en què, per amor, vol crear alguna cosa que no sigui Déu, la creació de l'alteritat, que és el misteri més bell i més gran i que és el misteri de l'amor, crear no un apèndix de mi mateix sinó crear realment amb espai de llibertat, crear de manera que això que creio pugui dir no, una veritable alteritat i Déu només ho pot fer això, perquè Déu en el seu si mateix, en el si mateix de Déu ja hi té alteritat, perquè hi ha el Pare que no és el Fill i el Fill que no és el Pare i un Esperit que no és el Pare ni el Fill.

En Déu mateix hi ha diversitat, en Déu mateix hi ha alteritat i per això quan Déu crea pot crear amb alteritat i diversitat autèntiques, absolutes, radicals. I això és la nostra dignitat, que també és absoluta, autèntica i radical. No serem allò que estem cridats a ser passivament. És impossible: no hi arribaríem, perquè el que estem cridats a ser és a ser com Déu: pur amor i pura llibertat. La identitat donada, la identitat infantil, és només punt de partença, inici que obre el ventall de possibilitats que és la nostra història; tant la biografia personal de cadascú com la història còsmica i la història de la humanitat en el seu pelegrinar, és aquesta oportunitat per poder-se constituir a sí mateix des de la llibertat radical, que Déu sosté però no ocupa, precisament perquè aquell lloc l'hem d'ocupar nosaltres en el diàleg amorós amb Déu i amb els altres.

Però veurem més cites en aquest sentit. Aquesta, com us he dit, té paral·lels als dos sinòptics, però ara passo a la cita de Marc 10, 29-30 i aquí diu: "*Llavors Pere es posà a dir-li: veus, nosaltres ho hem deixat tot i t'hem seguit. I Jesús contestà: us ben asseguro que no hi ha ningú que hagi deixat casa, o germans o germanes o pare o mare o fills o terres a causa de mi i a causa de l'anunci joiós que no rebi cent vegades més ara, en aquest temps, en cases i germans i germanes i mares* (com si n'hi hagués més d'una. No diuen que de mare només n'hi ha una? Doncs aquí, en el regne sembla que a més n'hi ha unes quantes!) *Mares i fills i terres*". I llavors afegeix Marc, i això no ens ho podem saltar: "*Amb persecucions*". Això ho diu al final: amb persecucions.

Marc sempre ens ho recorda això. Ara i aquí amb persecucions, però ja ara i aquí comença la realitat escatològica del Regne, no és

una utopia en el sentit de: "No hi arribarem mai i per tant no té realitat". No. És una escatologia, per tant té una dinàmica tal que en el moment en què dius ja està, t'equivoques sempre. Sempre cal un pas més, però aquest anar fent passos cap a la plenitud que ens és promesa és fecund: un obrir totes les dimensions i totes les potencialitats del nostre 'ser humans', creats per a l'amor i la llibertat més absoluts. Amb persecucions, d'acord, però aquesta realitat del Regne que supera les identitats infantils és ben real i ja ha començat en cadascú de nosaltres, empesa per l'Esperit. La dinàmica pasqual és sempre un repte per a nosaltres, no és una simple continuïtat biològica o passiva, sinó el lloc teològic de la nostra capacitat d'estimar i de la dignitat de la nostra llibertat.

Quan va començar el segrest patriarcal del missatge de Jesús? Segons el que estic exposant, la societat patriarcal no és la societat que fan els barons contra les dones sinó que és allò que fem barons i dones junts quan treballem, actuem i vivim la vida adulta d'acord amb el patró identitari infantil. Cal insistir que aquest patró infantil d'identificació amb la mare no és dolent, el problema és voler-lo perpetuar en la vida adulta. Comencem a viure amb unes possibilitats identitàries obertes que les hem d'aprofitar (en el cas de les nenes, superar la por a la soledat; en el cas dels nens, superar la por a la dependència) i si no les aprofitem, aleshores sí que comencen les tensions: és una samarreta que de petits ens va bé, però als vint anys ja no, i als quaranta encara menys i als seixanta encara menys.

L'error no està en la manera en què comencem, perquè no podem començar bé en el sentit de 'començar plens', ja que es tracta precisament que 'ens fem a nosaltres mateixes/os'. L'error està en mantenir-nos en la por, que sí que té gènere. L'amor no té gènere, perquè és de Déu i Déu no té gènere, però la por sí que en té: la por femenina és 'a la solitud'; la por masculina és 'a la dependència'. La societat patriarcal és aquella que confon la por femenina amb l'amor i la por masculina amb la llibertat i conclou en conseqüència que les dones saben estimar més que els barons.

Dit això, si ara llegíssim aquest text (Mc 10, 29-30) en la versió que fan servir les comunitats protestants que segueixen la

traducció de Luter, hi hauria una cosa una mica diferent; jo us he llegit això de "*qui deixi casa, germans, germanes, pare o mare, fills o terres*". Doncs a la versió que encara avui hi ha a les bíblies protestants que no han seguit les versions crítiques dels últims anys i que se segueixen basant en la traducció de Luter, diria: "*qui deixi casa, germans o germanes o pare o mare o esposa o fills...*". En la versió luterana d'aquest passatge de Marc, Jesús lloa l'espòs que deixa l'esposa per causa del Regne, però no diu res de l'esposa que deixa l'espòs. La traducció de Luter és del segle XVI i es basa en la versió grega que Erasme de Rotterdam va establir com a més autèntica basant-se en les versions gregues que estaven en voga a Bizanci en aquell moment. L'església catòlica feia servir la versió llatina de la Vulgata i en aquesta versió – com hem vist– no apareixen ni l'esposa ni l'espòs. Amb la desconfiança vers el món medieval pròpia del Renaixement, Erasme es va malfiar de la versió llatina i va intentar retornar a la 'puresa' de les fonts del text original grec.

Ara bé, no és tan fàcil recuperar els manuscrits grecs autèntics i originaris i Erasme va tenir a l'abast només els que provenien de l'imperi de Bizanci i en l'imperi de Bizanci hi havia una versió que no sabem si és o no més original que la versió llatina que es feia – i es fa – servir a Occident; que estigui en grec no significa que sigui més antiga perquè la versió llatina pot haver conservat traduïda una versió que sigui més autèntica que els textos grecs bizantins del s. XVI. El que a nosaltres ens interessa, però, és la asimetria en el tractament de l'esposa i l'espòs, asimetria que reflecteix la por patriarcal: Jesús pot recomanar que deixis mare i pare, fills i filles, però això d'encoratjar les esposes a deixar els esposos a algú li devia semblar una mica massa. I curiosament quan després diu: "*rebràs el cent per u en germans, en germanes, en mares!*" Tampoc diu en esposos ni en esposes.

Això és la versió que podeu consultar en edicions crítiques, però el que resulta interessant, per això que estic dient de quan s'introdueixen aquests canvis que reflecteixen la por patriarcal, encara ho veurem més clar en la següent que és l'última d'aquestes cites dels sinòptics que és a Mateu 10,37. I llegeixo: "*qui deixi pare, mare... rebrà el cent per u*". Doncs a Mateu 10,37, i això té

un paral·lel a Lluc, que també veurem de seguida, diu: “*Qui estima pare o mare més que a mi no és digne de mi. El qui estima fill o filla més que a mi no és digne de mi i qui no pren la seva creu i no segueix darrere meu no és digne de mi. Qui trobi la vida la perdrà i qui haurà perdut la vida per causa meua la trobarà*”. Una altra versió del mateix que anàvem dient, d'aquesta crida que ens fa Jesús –que ens fa Déu– a sortir d'aquesta seguretats que és la identitat infantil, que és tancada i que fa diferències: la meua família i els altres, per entrar en la dinàmica del Regne on l'únic que compta és la crida a viure des de l'amor i la llibertat radicals de Déu, a fer la voluntat de Déu. Ser fills i filles amb un referent que és el Pare del cel, al qual també podem anomenar Mare i que no és la meua mare particular sinó la Mare de tots. Hi ha un moment en què el cordó umbilical amb la mare terrestre s'ha de trencar i les mares diuen: Gràcies a Déu! Ja m'enteneu: no es tracta d'enemistar-se amb la mare, sinó de no mirar-se-la més com si ella fos el referent pel bé i el mal. **Haver de fer de referent identitari per als fills adults i per a les societats en crisi és una llosa excessiva sobre les mares que no beneficia a ningú: ni a elles, ni als fills, ni a la societat. Les dones, salvadores del món, de la família, dels valors? No, gràcies.**

Però, com us deia, l'interessant serà veure la versió de Lluc, la cita és el paral·lel en Lluc del text que us acabo de llegir de Mateu: És Lluc 14, 26 i diu així: (veureu la diferència): “*Amb ell anaven de camí i havent-se girat, els va dir: Si algú ve a mi i no odia, (o “menysprea” posa aquí) el seu pare, la seva mare*”. I ara veieu: “*...la seva dona, els seus fills, els seus germans, les seves germanes i la seua vida mateixa, no pot ésser deixeble meu. Qualsevol que no porta la seva creu i no em ve al darrere no pot ser deixeble meu...*” Heu vist què ha passat aquí? Allò que hem dit que Erasme havia trobat en el manuscrit de Bizanci i que les bíblies protestants han conservat fins a finals del segle XX, és a dir, el fet que Jesús aconselli deixar la ‘dona’ o ‘esposa’ i en canvi no aconselli deixar el ‘baró’ o ‘espòs’, això mateix ens apareix ara en la versió de Lluc que tenim en la traducció llatina de la Vulgata: apareix que el que s'ha de menysprear o odiar és el pare, la mare, l'esposa, els fills o les filles, però no apareix l'espòs.

És a dir, aquest recorregut de cites bíbliques ha estat per dir que el segrest patriarcal comença des del principi. Ja en el mateix text bíblic comença a esborrar-se la radicalitat del missatge de Jesús en el sentit de trencar la continuïtat amb el missatge infantil per tal d'atrevir-se a escoltar la crida de Déu a viure d'una manera nova que va més enllà de les seguretats i de les pors de la infantesa.

Ja sabeu que en l'evangeli de Marc el que caracteritza els deïxebles no és la comprensió del que Jesús els diu sinó precisament el contrari: Jesús parla i diuen: i ara què diu? I no entenen el missatge de Jesús en profunditat. Marc ens donarà a entendre que només després de la Pasqua potser es pot entendre. Però llavors ve Lluç i ens explica també en les Actes dels apòstols que també hi ha problemes per comprendre i Sant Pau ens ho deixa claríssim a les seves cartes. El missatge de l'evangeli és un repte: "*Encara us he d'estar donant llet perquè encara no podeu menjar aliment sòlid*". El que Jesús ens proposa és l'amor universal, allò que és més humà, allò que és propi de la nostra identitat humana i allò a què estem cridats, però les pors són allò que ens fa dir 'més val brut conegut que net per conèixer'. Aquest tipus de prudències humanes són les que Déu ens està convidant sempre a abandonar per tal de viure de confiança en Ell, de fe. Viure de fe és el que caracteritza precisament la vida de Maria de Natzaret, que es fia d'allò que en els seus paràmetres de comprensió no pot quadrar i que no comprén.

Per cert, un petit paral·lel aquí; potser coneixeu que en l'evangeli de Lluç, a l'inici, quan l'àngel anuncia a Zacaries que Elizabeth quedarà prenyada i tindran un fill que serà Joan, profeta de Déu, Lluç construeix un díptic entre l'anunci a Zacaries i l'anunci a Maria. I en aquest díptic resulta que, tant a Zacaries com a Maria l'àngel anuncia una cosa que és incomprendible, perquè Zacaries diu: "però si a la meua dona ja li ha passat l'edat de concebre..." I Maria diu: "però si jo no conec baró..." En tots dos casos hi ha aquesta perplexitat per part de qui sent l'anunci de Déu i això ho podem estendre a tots nosaltres: Déu ens fa una proposta, de fecunditat en el món i la primera reacció nostra serà: "no podrà ser, això". Perquè Déu sempre ens demanarà que anem més enllà dels

nostres límits personals. I com és que Zacaries es queda mut i Maria proclama el Magníficat per les muntanyes de Judea? És una discriminació positiva que fa Déu? Com que ella és dona, doncs l'hi passarem. En canvi a Zacaries, no. Podria ser una discriminació positiva *avant la lettre*, però si mirem el text amb més deteniment, hi ha un implícit. Hi ha una diferència entre la manera com Zacaries i Maria reaccionen. Tots dos diuen: "*Però com pot ser això...?*" i presenten la seva objecció a Déu, però el que els diferencia és que Zacaries aquí s'atura i diu: "Fins que no ho entengui, jo aquí no col·laboro". I Maria diu: "Faci's en mi..."

Per tant, Maria està disposada a col·laborar, encara que això no entra en el seu esquema mental. Per tant, Maria es posa en una situació fàctica de poder anar més enllà, d'obrir-se, d'avançar, de conèixer en aquesta direcció d'amor i llibertat.

Zacaries representa la por: "Si no entra dins del meu esquema, jo no moc fitxa". Doncs, si no mous fitxa, no et mouràs del teu esquema. L'amor sempre és un repte, sempre ens fa anar més enllà del confort o de la seguretat psicològica. I això ho exemplifiquen molt bé aquests dos diàlegs amb l'àngel, el de Zacaries i el de Maria, que semblen iguals però que no ho són.

Faria moltes més cites que us mostrarien que creiem que coneixem la Bíblia, però que constantment sorgeixen mil detalls que se'ns haurien escapat.

Un de ben obvi, que també coneixem tots seria la cita de Lluç 11, 27. Aquest passatge tan bonic, d'aquesta dona espontània del poble que diu a Jesús: "*Beneïts els pits que vas mamar i les entranyes que et van dur!*".

I ja sabeu el que Jesús contesta. Es gira i diu: "*Més aviat beneïts els qui escolten la paraula de Déu i la segueixen*".

Déu ens convida constantment a transcendir la biologització, l'essencialització de les relacions que no permet la llibertat amb la seva pretensió de fixar els comportaments ja d'entrada.

Ara passo al que seria en l'esquema el punt cinqué, que diu com ha evolucionat al llarg de la història aquest segrest i quins han estat els elements de resistència.

El patriarcat (i el segrest patriarcal del missatge de Jesús) s'ha caracteritzat al llarg de la història pels tres períodes següents:

El primer període, seria el que en diem període pre-modern. En el període pre-modern es tendeix a estructurar el que en diem societat patriarcal (la societat basada en les pors de gènere) en base a la creença que les dones són menys espirituals que els barons. Exemple d'això són totes les legislacions que impedeixen les dones acostar-se al lloc sant de la mateixa manera que ho poden fer els barons. Així, en l'època de Jesús, al Sant dels Sants només hi entrava el gran sacerdot i en el moment en què això li era permès, però després sabeu que hi havia una sèrie de patis: el pati dels barons estava més a prop del Sant dels Sants que el pati de les dones, que estava més lluny.

Això no és cap novetat. No és només en l'antic Israel sinó que en la tradició de moltes altres religions, les dones han tendit a ocupar un lloc més allunyat de l'altar o del lloc que es considerés sant que no pas els barons.

A casa meva, en el monestir de Sant Benet, les germanes grans em diuen, quan faig aquestes explicacions que, sense anar més lluny, elles de joves no podien tocar l'altar per si de cas tenien la menstruació. Ja veieu que això no és una cosa tan antiga, però el seu origen es remunta a l'època pre-moderna. I també és de l'època pre-moderna la resistència als plantejaments patriarcals. Sempre hi ha hagut persones – tant dones com barons - que no han volgut viure des de la por i que han tret les conclusions lògiques per a una dinàmica igualitària de les relacions de gènere.

Passem ara a l'inici de la modernitat. I agafem com a inici de la modernitat la impremta, al segle XV, i és un període que aniria fins la revolució francesa, que en seria la consolidació, fins al 1789.

Des de l'inici de l'època moderna, el més important de la societat deixa de ser allò sagrat. I aquest centre l'ocupa la raó, la raó humana. Aquesta capacitat de donar-nos la norma a nosaltres mateixos (més endavant serà una formulació de Kant).

A les societats antigues, si ets el fill del fuster, tu ets fuster, si ets el fill del ferrer, tu ets ferrer i si ets la filla, tant si ets del ferrer

o del fuster, tu ets mestressa de casa (o monja). Això en la societat pre-moderna.

En la societat moderna, en canvi, el que es col·loca en el centre és la capacitat de pensar per un mateix, la raó. I aleshores, el discurs patriarcal, aquest segrest del missatge d'alliberament de Jesús canvia i ja no diu que les dones són menys espirituals que els barons, sinó precisament que són "més" espirituals, en el sentit de religioses, en el sentit de supersticioses, en el sentit de menys racionals.

El discurs canvia completament però no de manera aleatòria. A la societat, al centre es posa la raó i de sobte el segrest patriarcal no diu que la dona sigui menys espiritual que el baró, sinó al contrari: la dona passa a ser la que sempre està resant, la que sempre està a missa i la que no pensa amb el raonament correcte de la lògica universal.

Però això ha evolucionat encara més. A partir de la revolució francesa (1789) i fins la crisi de maig de 1968 podem parlar del període de consolidació de la modernitat.

En aquest període, el que hi ha al nucli ja no és la raó, tot i que hi segueix sent, però hi ha un altre nom, una altra noció que atrau els cors i les ments i el desig de la societat de la modernitat consolidada: ja no és la raó sinó la llibertat. La llibertat entesa com a capacitat d'autodeterminació, però ja no en funció de la raó universal del principi de la modernitat sinó simplement que jo faig el que vull. La llibertat com a autodeterminació.

Doncs bé, el discurs patriarcal de la consolidació de la modernitat no és que les dones són menys intel·ligents que els barons sinó que són menys lliures, perquè ara el que és important és la llibertat: quan el més important és Déu, les dones són menys espirituals; quan el que és important és la raó, són menys intel·ligents, quan el més important és la llibertat, són menys lliures.

I avui, què? Perquè el que ens interessa és l'actualitat. D'ençà del 68 ja no parlem de consolidació de la modernitat sinó de la crisi de la modernitat, que alguns anomenen la post-modernitat.

Doncs bé, el que us proposo és que avui el discurs patriarcal –que és el discurs basat en les pors de gènere– tant si s’anomena a si mateix patriarcal com si es diu alliberador, com si es diu d’una altra manera, és el que sosté que les dones són més amoroses que els barons. Aquest ser més amoroses a la pràctica significa que hi ha tota una sèrie de tasques, que són les de tenir cura dels altres sobretot en l’àmbit domèstic (que és l’àmbit del treball no remunerat, al qual també feia referència la Lucía), que es consideren que són més responsabilitat de les dones que dels barons. Les tasques de ‘tenir cura de persones dependents’ són un problema real per a les societats d’avui: els ancians, els nens, els malalts, les persones amb discapacitat... Aquestes tasques són les tasques que el discurs patriarcal actual considera més femenines, més pròpies de les dones.

Que les tasques de ‘tenir cura dels altres’ siguin tasques femenines Jesús no ho ha dit mai. Amb l’evangeli a la mà, no trobarem ni una cita que digui: “vosaltres, dones, en sabeu més d’estimar...” En absolut, perquè Jesús i tot el conjunt de la Bíblia –amb les seves contradiccions, que també hi són– sap que l’amor i la llibertat són indissociables i que són el mateix ser de Déu, i que són patrimoni de tota la humanitat, de cadascú dels que som aquí. Pensar que el discurs patriarcal d’avui és el discurs que defensa la major capacitat d’estimar de les dones ens pot ajudar a entendre com n’és de fàcil assenyalar amb el dit els temps passats i exclamar: la gent del segle XV o del XVII, que dolents que devien ser! Doncs segurament no: eren tan dolents i tan bons com som nosaltres avui en dia. Només que no és tan fàcil negociar això de les identitats de gènere i aquest repte segons com el veiem exposat, hom el pot veure molt clar, però el que interessa no és veure’l en l’àmbit de les idees sinó aplicar-te’l tu a la teva vida de cada dia, a la teva relació de parella en el moment en què aquest repte se’t manifesta en el concret de la vida. La proposta que he exposat avui crec que ens pot ajudar a avançar en aquesta direcció.

Res més. Moltes gràcies.

Ponència 3

¿QUÉ SIGNIFICA VIVIR Y ORGANIZAR LA IGLESIA DESDE LA IMAGEN FEMENINA DE DIOS?

Ivone Gebara

Teòloga de l'alliberament a Brasil, doctora en Filosofia i en Ciències Religioses, profesora en diverses universitats de Llatinoamèrica.

La reflexió que se me ha propuesto necesita que aclaremos al menos una expresió: **imagen femenina de Dios** y una noció: **la noció de iglesia**. Lo que se propone en la pregunta que me hacen es que la iglesia se conforme, viva y se organice desde esta imagen femenina de Dios.

Hay muchas suposiciones implícitas en este deseo, pero no podemos analizarlas todas, sobre todo porque estas suposiciones no están claras a primera vista. Así, por ejemplo, se supone que la Iglesia de hoy –me refiero aquí a la Iglesia Católica Romana– vive y se organiza en función de una imagen masculina de Dios y que tenemos que cambiarla por la injusticia que ha provocado. Es, por un lado, una afirmación correcta, pero por otro, puede ser también muy absoluta si no tenemos en consideración, por ejemplo, las situaciones de lucha por la justicia que esta misma imagen inspiró.

Lo que quiero proponer en esta reflexión es abrir nuestra sensibilidad a la complejidad del fenómeno religioso, la complejidad de las identidades femenina y masculina, la complejidad del concepto iglesia y presentar una perspectiva plural que nos permita percibir la diversidad de situaciones en que vivimos. Todo eso para dar los pasos necesarios en vista de cambios cualitativos duraderos. Con vistas a una convivencia más sana en el planeta.

Lo importante ahora es constatar que el cambio de imagen de Dios es el cambio más difícil que se hace en la cultura porque no solo envuelve una decisión personal, sino que implica un cambio de cultura, de tradiciones, de antropología, de organización social y política, de organización económica y cultural. Y además implica un cambio de poderes y de simbologías. La imagen o las imágenes de Dios no son apenas imágenes religiosas aisladas del conjunto de la vida social.

La conexión de todo con todo es una realidad cada vez más evidente en nuestras vidas.

Entonces la o las imágenes de Dios también se ubican desde estas conexiones. De la misma manera la negación de Dios o el ateísmo teórico y práctico también guarda las mismas ambigüedades y paradojas: hay también dioses ocultos en todas las formas de ateísmo.

A partir de esta breve introducción quiero reflexionar sobre lo que queremos decir cuando hablamos de la imagen femenina de Dios y de la Iglesia. ¿De qué iglesia estamos hablando? En seguida intentaré una articulación entre ellas y de ahí llegaremos a una breve conclusión.

1) *Imagen femenina de Dios.*

Empiezo recordando la dificultad de establecer una imagen femenina de Dios. La imagen masculina de Dios tiene una larga historia en el cristianismo y parece más fácil de ser ubicada en nosotros mismos. Para la tradición cristiana mayoritaria, Dios tiene cara histórica masculina además de funcionar casi siempre como un Tú masculino en la subjetividad de los creyentes.

En esta situación se podría decir que *los hombres tienen un Dios a su imagen* y semejanza y nosotras, las mujeres, hemos tenido que tener el Dios de los hombres o un Dios históricamente con cara de hombre. En realidad parece que este modelo de divinidad corresponde a un modelo masculino de poder presente en diferentes culturas y también en el cristianismo.

Por supuesto que siempre hubo excepciones a lo largo de la historia pero estoy refiriéndome a las reglas generales porque son éstas las que ejercen el poder más significativo en las relaciones sociales.

Desde mi punto de vista no se pueden restaurar las divinidades femeninas de otros tiempos y culturas como han querido algunas feministas. Reconozco que el estudio antropológico de estas diosas sea muy interesante y sugestivo para mostrar la diversidad y la lucha entre imágenes sagradas a lo largo de la historia de nuestras distintas culturas. Además, sabemos por los estudios de antropología religiosa y arqueología que las primeras imágenes de lo divino se referían a figuras de cuerpos femeninos. En la misma línea, creo que cambiar solo el lenguaje religioso corriente, agregando el femenino a la misma imagen masculina de Dios, tampoco nos lleva muy lejos. A veces queremos ir demasiado rápido y solo travestimos los mismos contenidos y siguen las mismas estructuras mentales y quedamos con los mismos problemas. Así que este acto de travestir los símbolos religiosos para estar al día, por ejemplo con la lucha de las mujeres, no nos lleva al meollo de la cuestión. Las cosas son más complejas y los cambios religiosos más lentos que otros.

Vivimos en tiempos donde lo masculino y lo femenino como conceptos y en la vida cotidiana están en acelerada mutación. Los atributos y papeles de lo que decíamos antes, propios del masculino y del femenino ya no son tan claros. Nos hemos dado cuenta de que las construcciones pasadas están en proceso de cambio y el pasado ya no sostiene el presente. Hay una lucha que sigue todavía entre la hegemonía patriarcal del masculino y los intentos de una nueva política a partir de la diferencia sexual. Y hablar de la diferencia sexual también comporta una serie de conflictos entre ellas: recuérdese lo que ayer se decía sobre el feminismo de la igualdad y el feminismo de la diferencia.

Sabemos también que solamente el hecho biológico no existe en sí mismo aunque tenga su importancia capital. El hecho biológico es, al mismo tiempo, cultural. La biología no existe para el ser humano sin su cultura, que le entrega significados propios y

roles sociales. Desde ahí se verifica la dificultad de establecer *de qué femenino estamos hablando* ¿Sería el modelo femenino presente en el mundo patriarcal occidental donde la sumisión cultural y social de las mujeres es parte del sistema jerárquico? ¿O sería otro modelo? ¿Un femenino liberado o emancipado? ¿Liberado de opresiones? ¿pero dónde se ubica él? ¿cómo se presenta? ¿Estaría presente de igual manera en los diferentes grupos y culturas?

Pienso que hay que distinguir en las diferentes *luchas sociales* lo que es propio para los distintos grupos. Mientras el feminismo teórico lucha con conceptos, con distintas teorías en las arenas universitarias, *el feminismo de los medios populares* sigue todavía luchando contra la violencia familiar y de las calles, contra los bajos salarios otorgados a las mujeres, por la salud de las mujeres, por el derecho a la educación y a un placer recíproco elegido. Y en algunos lugares del mundo *la lucha por la dignidad de las mujeres aún no ha empezado*. Estamos en momentos distintos de luchas y de cambios en un mismo tiempo. Con esto ya empezamos a ver que esta movilidad y diversidad de luchas nos remite a la compleja realidad de nuestra historia presente. Nos remite también a la diversidad de vivencias regionales aunque estemos en el mismo sistema de globalización económica y cultural ¿Quién entregará a la sociedad y a la iglesia la nueva imagen femenina y la nueva imagen masculina? ¿Qué grupos? ¿Hasta dónde va esa novedad? ¿En qué modelos se basa? ¿En qué fundamentos se construyen?

¿Y si queremos ir más allá de estas preguntas no tendríamos que aceptar que estamos siempre construyendo nuestras identidades a partir de nuestras diferencias y similitudes? Esta interrogación viene del hecho de que estamos en un tiempo donde casi no hay identidades fijas, no hay modelos fijos para imitar.

¿Qué significa eso de identidades no fijas?

De una manera sencilla significan que ya no tenemos modelos fijos de hombre o de mujer con sus roles específicos en la sociedad. Ya no tenemos las mismas reglas de juego social para el primer y el segundo sexo, recordando la expresión de Simone de Beauvoir. Dicho de otra manera: los roles masculinos y femeninos adqui-

rieron gran movilidad. Esto no quiere decir que no haya diferencias y creo que siempre las habrá. No busco establecer la abolición de la diferencia sino la abolición de las injusticias a partir de las diferencias jerarquizadas, la abolición de privilegios a partir de las diferencias consideradas como establecidas por un orden natural preexistente. Busco abolir la jerarquización de las diferencias de forma que, desde ahí, el otro o la otra son siempre inferiores a mí o al patrón establecido.

En esta línea hay que *hacer preguntas a una concepción naturalista del femenino y del masculino* que también se instaló en la Iglesia. Para la Iglesia hay una ley natural a la cual obedecemos nosotros los seres vivos y particularmente las mujeres. Creen que esta ley natural no es cambiable en su estructura básica y estaría establecida por Dios desde el principio de la creación.

¿Que quiere decir una ley natural? ¿Vale guardar esta expresión? Pienso que sí, pero no ya como una ley establecida por alguien afuera de lo que llamamos naturaleza, sino una nueva percepción *de que todos somos seres de la tierra* y desde ahí tenemos nuestra naturaleza en continua evolución. Ya no hablamos de leyes preestablecidas para siempre sino en evolución, una evolución de la cual sabemos todavía muy poco. Y esta permite y revela el cambio de nuestras percepciones y por lo tanto de las leyes que establecemos para nuestro mundo y para nosotros mismos. Volveremos en el tercer punto a las cuestiones relativas al femenino y al masculino. Ahora es suficiente mantener en nosotros la sensación de la complejidad de los conceptos y de sus contenidos y principalmente la necesidad de aclarar para nosotros lo que queremos.

2) Iglesia

Pienso que antes de hablar de la organización de la iglesia en vista de una igualdad de género hay que intentar responder una pregunta previa:

¿Qué hay en el concepto de Iglesia que hoy molesta tanto la vida de las mujeres o de muchas mujeres?

No pretendo hacer la evolución del concepto *iglesia* mostrando sus múltiples significaciones a lo largo de la historia. Quiero, eso sí, desvelar una realidad donde reposan todos los conceptos de iglesia, hasta los más abiertos. Pienso que reposan sobre una idea abstracta y masculina de Dios, sobre una revelación histórica masculina de Dios, sobre una idea de qué es la salvación desde lo masculino. En el interior mismo de las estructuras de significación teológica reposa la supremacía masculina. Además de esto, cuando se pregunta en general sobre la Iglesia, se está preguntando sobre el Papa, los obispos y los curas. La identidad pública de la Iglesia es una identidad masculina. Nosotras, las mujeres, existimos en el interior y en función de este masculino. Simbólicamente, recibimos las semillas divinas, entregamos nuestro cuerpo para que de él nazca el Dios masculino, entregamos nuestras energías para educarlo, construimos su casa y la limpiamos, sufrimos bárbaramente con su asesinato, nos quedamos hasta el final al pie de la cruz y finalmente anunciamos que resucitó. Las mujeres captan y anuncian la resurrección pero parece que ellas mismas no resucitan por fuerza propia. María, la madre de Jesús, por ejemplo, es llevada a los cielos por los ángeles. Así nos lo han enseñado.

Hay en todas las creencias cristianas un fundamento masculino o de supremacía del poder masculino (aunque se diga que estamos incluidas). Los teólogos más hábiles van a decir que las mujeres están incluidas en este universalismo salvífico. Pero es justamente contra este universalismo masculino todo-poderoso, que nos anula como ciudadanas, con quien estamos en conflicto. Es contra este universalismo que controla nuestros cuerpos y nuestra creatividad que seguimos luchando. Es contra esta salvación universal que tenemos problema. Estar en conflicto significa que estamos también buscando salidas para entender el fenómeno cristiano sobre bases más igualitarias y desde otras referencias.

En esta perspectiva, creo que ninguna organización nueva puede nacer si no tocamos en este fundamento simbólico masculino. Y este fundamento masculino no es percibido de forma directa, pues estamos tan acostumbrados a usarlo y se nos muestra tan evidente y tan natural que hasta lo identificamos como la ver-

dad de la tradición cristiana y con la verdad de Dios. Para la mayoría de los cristianos y cristianas es impensable decir: *esto lo han dicho los antiguos y esta ha sido su manera de comprender la herencia de Jesús, pero ahora lo decimos de esta nueva manera*. No se trata de negar la importancia de Jesús sino de cambiar interpretaciones sobre Jesús. Hay conflicto de interpretación. Creo que hay como una traba que nos impide acoger el pasado y valorarlo como pasado y acoger las novedades del presente valorándolas en el presente. Por ejemplo, podemos estudiar a Platón y hasta admirar su pensamiento, y Platón no pierde su valor si admitimos que el mundo, como él lo pensó, ya no es nuestro mundo. Cuando se trata de la tradición cristiana las trabas son inmensas porque entendemos el cristianismo de forma más o menos mágica, y a esta forma la llamamos *revelación divina inmutable*. Pensamos que todo el bien de todos los tiempos está ahí presente. En otros términos, entendemos el cristianismo como la irrupción de Dios en la carne humana, como si desde el principio de la vida, el misterio permanente no estuviese ya allí. Por supuesto que el cristianismo nos aportó novedades y una visión diferente de los seres humanos. Nos introdujo en una visión ética del bien desde los pobres y los marginados, revalorizando la persona. Introdujo un lenguaje diferente en la historia de la compasión humana. Y, si esto sigue siendo verdad para nosotras, hemos de seguir en la misma dinámica hoy, pero de distintas maneras.

La propuesta sería educarnos en una manera de pensar más compleja. ¿Qué quiere decir una manera más compleja? La manera más compleja es aquella que intenta evitar los reduccionismos. Por ejemplo, el Dios cristiano o judío, que claramente no sabemos quién es, no puede continuar siendo el Padre de toda la creación, o no se puede decir Dios en el masculino como mantenedor de las estructuras de poder. Pero, al evitar reducir todo al masculino, tampoco vale reducir todo al femenino, o al femenino y masculino juntos. El pensamiento complejo es aquel que nos enseña que todas nuestras maneras de hablar de la vida y de todo lo que se relaciona con ella son limitadas en cuanto son articuladas. Tienen su valor, pero un valor relativo, cambiante. Tienen su verdad, pero según su perspectiva limitada y contextual. De

esta manera somos invitadas a no absolutizar conceptos que, por sí mismos, son oscuros.

Forma parte del pensamiento complejo aceptar los límites.
Forma parte del pensamiento complejo aceptar cambios.

Entonces hay algo importante que debe hacerse: releer la tradición de Jesús de Nazaret desde otras referencias, y esto implica creer que no traicionamos el centro de su vida y mensaje. La Iglesia es la comunidad de los que tienen un proyecto ético para la historia inspirados en los evangelios de Jesús. El proyecto ético tiene que involucrar la vida de las mujeres y de los hombres según el respeto a cada ser humano, según nuestras similitudes y diferencias. El proyecto ético tiene que fundarse en la trascendencia ética del amor al prójimo como a mí mismo y en la trascendencia estética de la belleza de la vida más allá del ser humano.

La trascendencia ética no es una expresión bonita, es una práctica de relación: yo soy el otro del otro en cada momento. Este acuerdo de base es el punto de partida para educarnos mutuamente en la comprensión, no solo del cristianismo, sino también de la historia presente desde otras referencias.

3) Posibles cambios en la Iglesia para la comprensión del masculino y del femenino.

Quiero empezar considerando algo muy sencillo. A pesar de las múltiples teorías sobre el femenino y el masculino de las teorías feministas de la actualidad, hay un hecho indiscutible: hay varones y hembras en todas las especies, y también en la especie humana. Y éstos se relacionan desde sus similitudes, diferencias, conflictos y armonías.

En la especie humana, esta relación pasó por diferentes cambios culturales, pero lo que prevaleció fue el establecimiento de jerarquías entre varón y mujer. Esta situación generó injusticias innumerables, todas justificadas por una concepción de la naturaleza y de Dios.

El siglo XX fue especialmente el siglo de la consciencia o del despertar crítico de las mujeres a esta situación de sumisión que

se muestra en todas las actividades humanas. El siglo XXI sigue en este despertar pero más consciente de que ***los cambios no son cambios voluntaristas***, sino largos procesos donde no se puede establecer un punto fijo donde se quiere llegar. La historia tiene su movilidad, que no obedece a una única ideología o a una única utopía. Entonces nuestra pregunta es: ¿Qué se puede hacer para avanzar en calidad de relaciones en nuestras distintas culturas y herencias?

Se pueden dar muchos pasos:

- Primero hay que recordar que nosotras, las mujeres, ya hemos hecho mucho camino en la sociedad civil, mientras ese camino fue ignorado por la Iglesia. Desde ahí, buscar informarse de lo que hemos conquistado como si fuera de hecho parte de nuestra historia. Conocer e integrar en nuestras vidas este conocimiento.
- Ubicar la problemática de las mujeres en la Iglesia como algo más amplio que la Iglesia.
- Hacer presión fuerte en las instituciones religiosas, denunciar sus crímenes, sus incoherencias. Esto significa que hay que establecer grupos que estén en la mira de las injusticias de las instituciones religiosas. En Estados Unidos y en otros países, se desarrollaron en el último siglo instituciones para observar y analizar comportamientos en relación a la ausencia de justicia en diferentes ámbitos de estos países. En medio de las comunidades cristianas hay que hacer lo mismo. Todavía tenemos pocos activistas y contestatarios en el interior de la institución. Recuerdo, por ejemplo, la carta de los intelectuales franceses denunciando la integración de los obispos de extrema derecha que hizo Benito XVI. Tenemos que recordarnos unos a otros la frase de Dios a Caín: “¿Qué hiciste con tu hermano?” o “¿Qué hiciste con tu hermana?” Y hacer esto con más frecuencia con las jerarquías de nuestras iglesias. No creer que representan a Dios o son sucesores de los apóstoles, o representantes de Jesús desde una perspectiva formal. Recordarles la tradición del pueblo de Dios y la democracia. La doctrina de la representación ya

ha sido suficientemente reflexionada, pero no suficientemente aceptada en las diferentes iglesias. ¿Qué significa representar en la Iglesia? ¿Hay lugar para una representación de carácter divino? No lo creo. Hay, sí, lugar para funciones, misiones en nombre de la comunidad. Si a un diputado que nos representa se le puede quitar el mando si de hecho no nos representa ¿por qué no hacer lo mismo con los funcionarios de las iglesias? Hay mucho trecho por recorrer para devolver el carácter de sagrado a todas las personas y no solo a una elite de príncipes y acólitos.

4) *Para concluir e invitaros a seguir pensando.*

Quiero terminar esta reflexión con ustedes invitándonos:

- A captar la vulnerabilidad, o sea la capacidad de ser vulnerables al sufrimiento de los otros y a estar atentos a no poner leyes duras a la vida ajena en nombre de un Dios.
- A tener el valor de **hablar en nuestro nombre** y asumir la parte de responsabilidad en la situación en que está nuestro mundo.
- A desarrollar la percepción de la complejidad de la vida y de sus interpretaciones.
- A no creer en la superioridad cristiana, y esto desde nuestras entrañas. A no creer en la superioridad de los varones de las jerarquías.
- A educarnos cada día en acercarnos a las y los caídos en las rutas de la vida.
- A introducir contenidos teológicos diferentes en nuestras celebraciones. Decir cosas diferentes de Señor, Dios Padre, todopoderoso, etc. Incentivar la creatividad en la comunidad de creyentes.
- A dar gracias porque ahí estamos construyendo este mundo que es este nuestro cuerpo de vida, de muerte y de resurrección.
- Hay muchas otras cosas que ustedes tendrán que agregar siguiendo sus intuiciones y el contexto donde viven y

trabajan. Esto ha sido solo compartir algunas de mis búsquedas.

¿ Qué significa vivir y organizar la Iglesia desde una imagen femenina de Dios?

Quiero desarrollar una perspectiva plural e inclusiva. Una perspectiva plural significa la posibilidad de expresar nuestra fe desde diferentes registros de la experiencia humana. Una perspectiva inclusiva significa no imponer una nueva visión totalitaria sino acoger una diversidad efectiva en el seno de la Iglesia. Esto significa la posibilidad de organizar la Iglesia de forma plural: teologías, cristologías, liturgias, ministerios. La siempre frágil unidad se haría desde una perspectiva ética que se afirma a partir del "amar al prójimo como a ti mismo". Esta orientación tiene consecuencias prácticas en la organización de la vida social.

El feminismo no pretende cambiar la imagen de Dios Padre por la imagen de Dios Padre-Madre. Mientras reconocemos las injusticias en relación a las mujeres a lo largo de siglos de cristianismo no pensamos en salidas simples. El proceso es mucho más complejo y por esto tenemos que abrir nuestras mentes y corazones para pensar en pequeños grupos donde nos ubicamos y donde queremos ubicarnos como comunidad cristiana. Cada grupo tiene que construir sus convicciones y su cara propia. Éste es el reto.

Gracias.

Breve Bibliografía abordando este tema de forma transversal:

- Ivone Gebara. *Compartir Panes y Peces. Ed. Doble Clic*: Montevideo, 2008
- Ivone Gebara. *Fragile Liberté. Mediaspaul*. Montréal, 2005.
- *Reconstructing the Christ symbol, Essays on Feminist Christology*, edited by Maryanne Stevens, Paulist Press, New York, 1993.
- Braidotti, Rosi. *Sujetos Nómadas*. Paidós: Buenos Aires, Barcelona, México, 2000.

GRUPS DE TREBALL

Grup de treball:**QUÈ SUPOSA PER A NOSALTRES
PRENDRE CONSCIÈNCIA
DEL ROSTRE FEMENÍ DE DÉU****M. Pau Trayner Vilanova**

Si la societat, enmig de tots els seus problemes, ha estat capaç de qüestionar el seu món i els seus esquemes com a sistema amb consignes com: UN ALTRE MON ES POSSIBLE, també nosaltres, creients, dones i homes d'avui, moguts/des per la nostra fe i animant-nos amb l'esperança cristiana, també estem amb possibilitats d'afirmar: UNA ALTRA ESGLÉSIA ÉS POSSIBLE i fins i tot arribat a formular: UN ALTRE DÉU ÉS POSSIBLE.

Així, animats i animades, amb aquesta consigna al cor, hem cercat al llibre que ha alimentat la nostra fe, principalment des del treball de la creació de la Teologia Feminista, i ens atrevim a buscar aquestes perles o pedres precioses que ens anima a vendre-ho tot per poder tenir dins nostre nous referents, o construir nous mites que siguin explicatius d'aquest totalment desconegut que nosaltres anomenem Déu i que dona sentit a les nostres vides.

Venim d'un temps, d'un pensament i d'unes experiències on tot tenia l'empremta del patriarcat, "pur i dur", però situades des d'una altra perspectiva, ens adonem que era falsa aquesta visió, i trobem en les descripcions de la Bíblia, de com volen que sigui el nostre Déu. Té molts aspectes femenins.

A l'A.T. hi ha 93 citacions de la paraula ENTRANYES i aquest és un tret femení que possibilita les noves vides començades, no se sap ben bé quan, tant per la dona com per l'home, però que a l'úter femení va creixent i donant-li forma i sexe, sense la manipulació de ningú.

- a) L'experiència d'una dona prenyada és el símbol de la formació dels pobles.

"Aquesta és la història d'Isaac, fill d'Abraham. Abraham va ser el pare d'Isaac. Isaac tenia quaranta anys quan es va casar amb Rebeca, filla de Betuel i germana de Laban, tots dos arameus de Padan-Aram. Isaac va pregar al Senyor per la seva dona, que era estèril. El Senyor el va escoltar i Rebeca va quedar embarassada, però els fills que esperava topaven entre ells dins les entranyes de la mare. Ella deia:

—Per què m'ha de passar a mi una cosa així?

Anà, doncs, a consultar el Senyor, i el Senyor li va respondre:

—Hi ha dues nacions en el teu ventre;

dos pobles naixeran de les teves entranyes.

L'un serà més fort que l'altre,

el més gran servirà el més petit.

Déu va afegir:

—Jo sóc el Déu totpoderós. Sigues fecund i prolífic, i que de tu surti un poble, més ben dit, una comunitat de pobles. Sortiran reis de les teves entranyes." (*Gn 25,22-23; 35,11*)

- b) Una explicitació de feminitat : Tenir cura de tothom:

"Escolteu-me, casal de Jacob,

supervivents del poble d'Israel:

Us duc als braços des que va néixer,

sóc jo qui us porta des de les entranyes de la mare.

I seré el mateix fins a la vostra vellesa;

encara us duré quan tindreu blancs els cabells.

Jo us he fet i us portaré als braços,

us hi duré i us salvaré." (*Is 46,3-4*)

- c) Déu és quelcom més que una mare:

"El Senyor li respon:

«¿Pot oblidar-se una mare del seu infantó,

pot deixar d'estimar el fill de les seves entranyes?

Però, ni que alguna l'oblidés,

jo mai no t'oblidaria. (*Is 49,15*)

d) Les seves entranyes es commouen de tendresa

“Efraïm és per a mi un fill preciós,
 un infant que m’encisa.
 Com és que, després de renyar-lo,
 encara me’n recordo tant?
 Per ell se’m commouen les entranyes,
 me l’estimo amb tendresa.
 Ho dic jo, el Senyor. (*Jr 31,20*)

Al N.T. la paraula “entranyes” només surt una vegada, però penso que és definitiva.

“Mentre Jesús parlava, una dona alçà la veu entre la gent i li digué:
 –Sortoses les entranyes que et van dur i els pits que vas mamar!
 Però ell va respondre:
 –Més aviat sortosos els qui escolten la paraula de Déu i la guarden!” (Lc 11,27)

Per què tant poques vegades hem descobert en aquesta afirmació de Jesús, una recreació de la humanitat sencera? A partir d’aquí queda establerta la paritat total, superades les separacions de rols per sexe.

Per això:

- a) Cal descobrir els esculls que ens dificulten allò que hi ha en nosaltres que ens fa semblants a Déu, Tant els homes com les dones.
- b) També les possibilitats que tenim per poder crear i ser conseqüents, davant les altres persones per esdevenir signes de la deïtat que viu en nosaltres.

Una altra realitat que no facilita prendre consciència del rostre femení de Déu és la simbologia que ha utilitzat l'Església. És totalment patriarcal i consolida la idea d'un Déu “només” baró.

Maria té un rang inferior, i m'agrada recordar la diferència iconogràfica per expressar l'Ascensió (Jesús puja al cel per seu propi poder), i l'Assumpció (Maria és pujada pels àngels). Els dos fets estan segellats per dogmes.

Avui els estudis bíblics han clarificat molts continguts i sabem el sentit de les paraules. Ja utilitzem expressions com Crist i Crista.

Cal no tenir por, com ens va aconsellar Jesús, i adreçar-nos a Déu des de la nostra realitat de dones.

- Som igualment filles de Déu com els barons.
- Som ungides pel bateig com els barons.
- Seguim les petjades de Jesús i donem respostes com Ell va dir que ho féssim.
- Hem estat reconegudes apòstoles (Junia Rm 16,7)
- I també deixebles (Lc 8,1-3)

Ens cal, però, anar més enllà. Adreçar-nos a Déu com a pare i mare, està bé, però hauríem de viure'l com amic i/o amiga, perquè és una de les realitats que expressen més gratuïtat entre nosaltres.

Després d'aquesta petita reflexió plantejarem preguntes:

1. Quins són els símbols que et costaria més de reemplaçar?
2. Per què ens costa pensar i expressar els referents de la feminitat de Déu?
3. Per quins començaries?
4. Creus que tenen importància? Sí o no. Per què?
5. En tens experiència de referir-te a Déu des del teu cos femení?

Haig de confessar que la gent que va venir al taller va participar molt i s'expressaren, com recullo a continuació, amb una gran llibertat, maduresa i claredat en tractar el tema.

Sorgiren expressions com:

1. Aquest canvi de visió és el més profund de la cultura del nostre temps.
2. Aquesta visió està molt lligada al poder, i cal canviar la simbologia.
3. Estem en un procés de construcció contínua.
4. El pensament és complex i per això costa tant de canviar la nostra visió. Primer cal tenir clara la idea. El símbol surt per si sol.

5. Hauríem de tenir valentia per respondre la pregunta que va fer Déu a Caín: Què has fet amb el teu germà/ana?

També dificultats:

1. Només se'ns presenten expressions masculines de Déu.
2. Cal primer tenir clar la paritat entre la dona i l'home.
3. Es pensa que veure el rostre femení de Déu pot traïr la interpretació que tenim de Jesús com el Crist.
4. La opressió patriarcal que qui ha en totes les religions.

De totes les aportacions podríem concloure que:

- Una manera de recrear la imatge de Déu, podria obrir-nos a una més gran sensibilitat per tot el que ens rodeja. Acollir el present i valorar-lo com positiu: Conèixer el fet femení dins i fora de l'Església i analitzar-lo amb perspectiva de gènere. Fixar-nos en el dolor de les persones concretes i saber que totes estan salvades en Déu.
- El temps va ser curt i semblava una Pentecosta. Jo ho vaig viure així. Hi havia l'Esperit i parlàvem amb totes les llengües i... ens enteníem.
- El grup va ser feliç per poder dir els seus sentiments. No vàrem tenir por i Déu també es va expressar en masculí i en femení: Amb totalitat.

Grup de treball:

DIALÈCTICA ENTRE IGUALTAT I DIFERÈNCIA ENTRE HOMES I DONES

Bona vesprada a totes i tots!

Ens diuen Xaro i Antoni, som militants d'un moviment cristià que es diu: HOAC, matrimoni des de fa 22 anys i tenim dos fills

A l'hora de presentar aquest taller, hem pensat que podria tenir una dinàmica molt activa utilitzar els tres passos consecutius del treball de formació/acció, que són:

VEURE: és a dir, presentar la situació de diferència i igualtat que sofreix la dona i l'home en funció d'algunes fonts:

- La dialèctica entre igualtat i diferència entre dones i homes s'ha de veure dins d'un marc que engloba els homes i dones en conflicte, com ho treballa Ana Mª Rivas i Mª José Rodríguez en el llibre: *Mujeres y hombres en conflicto: trabajo, familia y desigualdades de género* (Ediciones HOAC, Madrid 2008). En definitiva, es tracta de plasmar que el problema no sorgeix perquè sí: hi ha una raó de pes que no escapa del sistema de valors i relacions que es dona entre la dona i l'home en la societat.
- Algunes revistes de "Noticias Obreras" (Ediciones HOAC) que treballen el tema de la dona i les seues dificultats de conciliació treball-família, desenvolupament personal, rols en la societat, etc.
- Material divers del Vaticà II, Doctrina Social de l'Església, etc.

JUTJAR: a partir d'unes cites de la Paraula de Déu i altres textos d'interés. Aquest procés de jutjar no és estàtic, sinó que ens demana anar i tonar una i mil vegades al VEURE i tornar al JUTJAR, per entendre allò que està passant...

ACTUAR: encara que en una reunió de militants de qualsevol moviment d'Acció Catòlica, l'ACTUAR és fonamental per concretar el procés de canvi personal i comunitari, en aquest cas, es quedarà –possiblement– "diluït" en un procés que cadascun haurà de dur-se a sa casa...

Així, doncs, passem a desenvolupar el material d'inici:

VEURE:

- La diferent situació de la dona en la nostra societat manifesta l'existència d'un concepte més ampli anomenat "**conflicte social**" que evidencia les **desigualtats** entre el **baró** i la **dona** en distintes taxes d'activitat, d'ocupació, de **desocupació**, de **precarietat** o de participació en la vida **política**.
- El **gènere** es defineix com una xarxa de traços de personalitat, creences, actituds, valors, conductes i activitats que diferencien homes de dones.
- La legitimació social de les relacions justifiquen formes de dominació i exclusió i, d'aquesta manera, es "naturalitzen" les desigualtats i es consideren quelcom impossible de modificar. Aquestes diferències cristal·litzen en els distintos rols com a persona i activitat; família i **treball**; parental i economia.

Respecte a l'activitat laboral (dades de l'Enquesta de Població Activa):

- Les dones representen > 50% de la població major de 16 anys, però representen el 47% de la població activa i només el 40% de la població ocupada.
- La dona percep entre el 70 i el 84% del salari del baró pel mateix treball, especialment a menor qualificació.
- Les dones treballen més en contractes precaris, en contractes en frau de llei, en economia submergida, en treballs a temps parcial (H/M: 3/1 per obligacions familiars).

- “Hi ha una feminització de l’ocupació a temps parcial”, per impossibilitat de trobar treball a jornada completa (31.9%); per la cura de persones dependents (16.1%); per diferents obligacions (31.4%); per decisió personal (11.5%).
- En les famílies monoparentals (soters/es, separats/des, divorciats/des), les taxes d’activitat són semblants. En canvi entre els casats s’evidencia la “penalització” que el matrimoni suposa per a la dona. Si el baró adoptés aquest rol, seria ell el penalitzat, però no sol donar-se aquesta situació.
- La taxa de desocupació de la dona duplica la del baró (11.4%/6.1%). En el 2008 amb l’empitjorament del mercat laboral ha anat igualant la desocupació entre homes i dones i, per primera vegada, hi ha més parats barons, no perquè millore la situació les dones, sinó per la pèrdua de treball actual.

Respecte a la formació:

- La majoria dels estudiants de secundària, batxiller i universitat, educació d’adults i branques de FP (excepte les tècniques), són dones.
- A l’hora d’elegir la carrera professional, la dona opta per rols preponderants en la societat i en l’administració pública per tenir millors condicions de treball.

Mundialment, segons el darrer **Informe de l’Estat de la Població Mundial** (2008) elaborat pel Fons de Població de Nacions Unides:

- Les **dones i xiquetes** constitueixen les 3/5 parts dels 1000 milions de persones **més pobres** del món.
- Les dones constitueixen les 2/3 parts dels 990 milions de persones **analfabetes** i les xiquetes són el 70% dels 130 milions de xiquets que no assisteixen a l’escola.

A pesar de les diferències de gènere, és sobretot la classe social la que marca les diferències. És el que es denomina “conflicte social”, que està relacionat amb els nous models del sistema productiu:

Per al sistema productiu, no hi ha sers humans, sinó productors, agents i unitats de producció. La recerca permanent del creixement dels beneficis ha reduït el treball humà a un aspecte més dels “costos de producció”. La ciència econòmica assenyalava que la màxima eficiència s’obté quan es pot disposar dels mitjans necessaris per a produir quan fan falta i prescindir-ne quan no es necessiten, sense cap cost addicional.

Què passa quan aquests principis de flexibilitat s’apliquen al treball humà?

- **El sistema productiu uniforma la diversitat humana.**

Allò propi del ser humà és la seua diversitat. Del principi d’igualtat de què han de gaudir tots els sers humans, arranca el reconeixement de la seua diversitat, les variables del qual poden ser infinites segons habilitats, morfotips, caràcters, etc. Barons i dones, a més d’una fisiologia distinta, tenen (segons algunes filòsofes i psicòlogues feministes) una distinta forma d’avaluar el món: valors morals, concepcions de la justícia social i pràctiques ètiques diferents entre les joves, que esdevé en una antropologia nova diferent al model racional econòmic que postula el liberalisme i que necessita del productivisme. És el que es denomina “feminisme social”.

- **Reduïx la família a l’individu.**

En aquelles famílies on la dona es dedica a “les seues labors”, el sistema productiu no valora “el cost de producció” que suposa el treball reproductiu, és a dir: el cost d’una cuinera, bugadera, planxadora, administradora, responsable de relacions socials, educadora..., que requeriria un salari 10 vegades major. Aquesta divisió del treball segons el gènere s’ha posat en dubte amb la irrupció de la dona al mercat laboral. L’adaptació al sistema productiu l’està realitzant la dona, recuperant la igualtat de drets a costa de reproduir en si mateixa el model masculí de prototip d’individu.

- **Reduïx el temps de vida al temps productiu.**

Consistix a valorar exclusivament el temps de l’home com a temps de treball i s’oblida el temps destinat a l’oci, a la fa-

mília, a les relacions socials,... L'estructura productiva es manifesta com un déu totpoderós i capritxós que reclama atenció arbitrària i desestructurada impeding l'atenció a la família per part de l'home i la dona... ens encaminem a l'home **unidimensional** que produïx per a consumir i consumix per a produir.

JUTJAR.

Utilitza aquests textos, si t'ajuden a la teua reflexió:

- “Creà, doncs, Déu el ser humà a imatge seua, a imatge de Déu el creà, baró i dona els creà” (Gn 1, 27)
- La família, lloc on es viu la relació amb l'altre. Es tracta de produir una relació nova on el “jo” i el “tu” deixen de ser-ho en part, per a formar i viure des d'un “**nosaltres**”. Aquesta **vivència en igualtat** implica un **repartiment de funcions** amb els mateixos criteris en l'àmbit domèstic i laboral.
- “Tres són les notes característiques de la nostra època: (...) en segon lloc (...) la dona ha adquirit una consciència cada dia més clara de la seua pròpia dignitat humana. Per això no tolera que se la tracte com una cosa inanimada o un mer instrument...” (*Pacem in terris*, 39 i 41)
- Aspiracions més universals de la humanitat: (...) la dona, allí on encara no lo ha aconseguit, reclama la igualtat de dret i de fet amb l'home” (*Gaudium et spes*, 9)
- “...Queda molt de camí per recórrer perquè aquesta igualtat siga una realitat en tots els àmbits i moments de la vida quotidiana. I basta tirar una mirada a les nostres veïnes, a les famílies dels nostres barris, a les nostres companyes de treball, a les treballadores d'altres continents per a veure que encara hi ha diferències, discriminació i violència per raó del sexe... **La pobresa continua tenint**, en gran manera, **rostre de dona**, jove i immigrant. (Comunicat davant del **dia de la dona treballadora 2009**. JOC i HOAC).

Encara que la desigualtat s’encruellix en la dona, en tota dialèctica baró/dona, tots dos han de fer un esforç de corresponsabilitat. Tenint en compte tot allò que s’ha plantejat, **respon** i anota **fets concrets** que t’ajuden a visualitzar millor l’anàlisi:

- En el meu treball: tinc cura de la dignitat de les meues companyes/companys o m’afegisc a la majoria?
- En la meua família i/o comunitat de vida: visc i practique la corresponsabilitat activa?
- Com visc en la quotidianitat, la igualtat /diferència entre els meus companys i companyes, en la meua parròquia, sindicat, partit polític, AA.VV., associació, etc.?
- En allò personal: com visc en les meues entranyes la dialèctica entre la igualtat i diferència entre homes i dones?

ACTUAR.

La revolució comença per un mateix, en la quotidianitat de cada moment. Per això:

- Escribeu un **PLA**, genèric, on manifestes les teues intencions personals i generals.
- Escribeu un **FET CONCRET** (compromís concret per a un dia, lloc i subjecte concret) per a cada u dels “jutjars” anteriors. Si no pots, tria algun d’ells i intenta concretar al màxim: en el meu treball, família, parròquia, sindicat...

Al taller acudiren 20 persones, a més de nosaltres dos i es creà un bon clima de diàleg, on s’arribà a aquestes idees:

- **La diferència és un fet que no justifica la desigualtat dones/homes, on la dona sempre perd:**
  - Al treball, on guanya menys (fonamentalment en treballs no qualificats)
  - A casa, on hi ha una “tradició” que relaciona injustament els treballs domèstics amb la dona
  - En la criança dels fills, responsabilitat moltes vegades no acompanyada per l’home.

- En la dialèctica igualtat/diferència, es planteja el tema de la **CORRESPONSABILITAT** de dos persones, totalment plenes en si mateix (rebutgem la idea de la "mitja taronja") que decideixen viure juntes, amb un projecte comú.
- En el procés de la diferència, els dos éssers humans: dona i baró son "**castrats**", és a dir: perden la possibilitat de plenitud (encara que més la dona). Per això, és necessari que tots dos siguin capaços d'avançar, de superar la seua situació, de col·laborar amb l'altra/l'altre en eixe procés de responsabilitat
- En el procés d'igualtat/diferència cal **temps i educació**: temps perquè el procés ve de molt lluny i fa falta molt de temps per canviar, i educació, perquè el procés es produïska amb garanties de justícia (un canvi cap a un "masclisme femení" tampoc soluciona el problema)
- A més, aquest procés comporta moltes cares, molts detalls a tindre en compte, on l'educació, el **diàleg** entre totes i tots és imprescindible.
- Sols des de la **plenitud** de cadascun (dona/home) es pot arribar a treballar la diferència.

Grup de treball

CRISTIANES I CRISTIANS DAVANT LA CRISI

Coordinat per Deme Orte

Tras una breve presentación de las 35 personas asistentes, se motivó el taller como ámbito de reflexión común, no para resolver la crisis pero sí para afrontarla desde nuestra fe y nuestra responsabilidad.

La crisis ¿qué crisis?

Se explicó brevemente la complejidad de la crisis en sus múltiples facetas, para no caer en simplismos manipuladores: la crisis financiera, la crisis económica que repercute en el trabajo y la economía familiar; la crisis alimentaria que agrava la situación de hambre de más millones de personas; la crisis ecológica que pone en peligro la supervivencia misma del planeta y la humanidad...

Pero profundizamos más cuestionando si la crisis es sólo un fallo del sistema capitalista, que una vez corregido, todo queda subsanado; o es más bien el sistema mismo el que falla, el que es inviable, en su pretensión de crecimiento ilimitado y consumo desaforado. Ello nos lleva a pensar si es una crisis de civilización, de modelo de vida y sociedad, de valores. Y plantearnos si hay una alternativa o hay que buscarla o inventarla.. Si cayeron otros imperios y sistemas sociales (Imperio romano, esclavismo, feudalismo, absolutismos, comunismo soviético...), eso significa que el actual capitalismo neoliberal tampoco es eterno. También será superado.

“Otro mundo es posible”. Experiencias como el Foro Social Mundial apuntan en esa dirección de soñar y buscar alternativas a este sistema.

Como cristianos y cristianas nos preocupa especialmente que la crisis, producida por los ricos, la estén pagando y la vayan a pagar los pobres, las víctimas de este sistema injusto y criminal, que produce que millones de personas vivan una crisis permanente, no teniendo ni los mínimos necesarios para sobrevivir.

De todos modos, crisis significa discernimiento y puede ser una ocasión para el cambio. Aunque sea dolorosa, puede ser una oportunidad para que algo viejo muera y nazca algo nuevo.

¿Marionetas del sistema?

Nos preguntamos qué hilos nos manejan y quién los maneja, constatando que dependemos de otros en la economía, en el consumo, en la información, en la política, en la educación, incluso en la religión... Todos esos factores pueden ser hilos que nos manejan, si nos dejamos manejar y no pensamos, decidimos y actuamos responsablemente.

Pero no debemos resignarnos pasivamente a “aguantar” y esperar que pase el chaparrón; sino afrontar la crisis responsablemente, “resistir”, suscitando espacios de responsabilidad en la información, en la reflexión y el debate crítico, en el consumo responsable, en la participación y organización social y política. Este mismo espacio de reflexión es una forma de resistencia.

Ver, juzgar, actuar.

Con la ayuda del documento de Iglesia Viva sobre la crisis, reflexionamos para desenmascarar la aparente realidad y las verdaderas causas de la crisis, que no es lo que nos quieren hacer creer:

- la razón cínica, la “desvergüenza en el mentir” que usa el sistema para defender sus intereses, como defender el libre mercado, sin intervención del Estado, la desregulación; pero cuando las cosas se tuercen, reclamar la intervención del Estado para arreglar la situación.
- la razón indolente es la dejadez o indiferencia por la que podemos ser cómplices del sistema injusto. Recordando el

poema de Bertolt Brecht: "vinieron por los comunistas, pero a mí no me importó porque yo no era comunista, vinieron por los judíos, pero no me importó porque yo no era judío... Cuando vinieron por mí, ya era tarde". Como parte del primer mundo somos beneficiarios de la injusticia global. Eso agrava nuestra indiferencia.

- el abuso de la razón compasiva, del que la Iglesia ha sido cómplice ejerciendo a veces una caridad que no cuestiona la injusticia que produce la pobreza y sólo sirve para paliar la exclusión sin resolverla. Recordamos a Mns. Helder Cámara. "Si doy de comer a los pobres me llaman santo. Pero si pregunto por qué los pobres pasan hambre, me llaman comunista".
- finalmente, la razón crítica, nos invita a pensar, a reflexionar y debatir, a crear conciencia y ser personas responsables. Es la actitud necesaria ante esta crisis, desenmascarando los resortes ocultos que la producen, y actuando responsablemente.

Cristianas y cristianos ante la crisis.

Como cristianas y cristianos no tenemos soluciones específicas, pero sí un Espíritu que nos impulsa a buscar y nos anima a la esperanza y a ser personas utópicas que creen en el Reino de Dios como otro mundo posible, distinto a este, como una sociedad alternativa sin resignarnos a que el sistema capitalista neoliberal sea la única opción posible.

La referencia a Jesús nos anima por un lado a vivir ya de otra manera, con valores de sencillez, de justicia y fraternidad, de ser más que tener, de compartir, de no conformarnos con este sistema injusto y trabajar por un orden nuevo de valores de vida, de convivencia, de economía al servicio de las personas y el bien común, de respeto y comunión con la naturaleza.

Al menos dos niveles simultáneos y complementarios nos animan a la coherencia personal de vivir ya de otra manera, con eco-

sencillez, austeridad compartida y felicidad en clave de bienaventuranzas; y a la vez trabajar por un orden nuevo, exigiendo cambios posibles de mayor justicia social: reclamar el cumplimiento de los objetivos del milenio, 0,7% para cooperación, con transparencia, la lucha contra el hambre y la pobreza extrema (campaña Pobreza Cero), promover y practicar el comercio justo, el consumo responsable, la banca ética, la ecología (cumplimiento del protocolo de Kyoto), solidaridad con los inmigrantes y el Tercer Mundo, (protestando por las directivas injustas y abusivas), participar en organizaciones como ATTAC, Avaaz, o en ONGDs y organizaciones de solidaridad.

Actitud profética.

Como cristianos y cristianas sentimos la llamada profética a denunciar con valentía este sistema neoliberal injusto, desenmascarando los intereses ocultos que han producido esta crisis y que siguen estando de fondo en el funcionamiento económico, político y cultural de los poderes del primer mundo.

Y a la vez, ser profetas de buenas noticias de liberación y esperanza para toda la humanidad, pero especialmente para las víctimas de esta crisis y este sistema. No ser profetas de calamidades sino buscar y transmitir razones para el optimismo y la esperanza, que para el pesimismo ya hay demasiadas. Y aprovechar la ocasión para apostar por la utopía. Ser capaces de soñar lo que parece imposible nos ayudará a trabajar por hacerlo posible y hacerlo real. La fe en Jesús nos ayuda a ser personas y comunidades utópicas y proféticas, y transmitir ánimos y esperanza.

El rostro femenino de Dios.

Relacionado con el tema del Fòrum, vemos que la crisis desenmascara un rostro del capitalismo con rasgos patriarcales de dominio abusivo, de violencia, de opresión, de poder y competitividad a costa de las personas, de valorar el dinero, el enriquecimiento, el éxito, por encima del amor, de la igualdad, de las personas.

Pero podemos descubrir un rostro femenino de Dios en nuestras actuaciones de respuesta a la crisis, si son de valorar la persona, la vida, lo gratuito, lo afectivo, el cuidado de las personas más débiles, la ternura, la compasión como Jesús hacia las muchedumbres que sufren abandono, la fortaleza de estar junto a quienes sufren, el amor transformador.

Conclusiones

Hacer podemos hacer muchas cosas, aunque sean pequeñas, y en muchos frentes, para que la organización de la sociedad civil, participando en ella, sea capaz de cambiar las cosas y presionar al poder político para que no se someta al poder económico, y defienda los intereses de la humanidad, no sólo de unos pocos. Participar responsablemente en lo que podamos: consumo responsable, comercio justo, banca ética, organizaciones de solidaridad, Cáritas, ONGs, etc

Tener en todo la doble perspectiva personal y global de "vivir simplemente para que otros simplemente puedan vivir".

Grup de treball

ÀMBITS DE DECISIÓ ECLESIAL DE LES DONES

Mila Leybar

A) Presentación de la moderadora :

* **Durante el siglo XX se producen diversos movimientos feministas** nacidos de la conciencia de desigualdad de género y la búsqueda de justicia social. Las acciones reivindicativas cristalizan en congresos como:

– **Convención sobre la eliminación de todas las formas de discriminación contra la mujer (Naciones Unidas 1981):**

Los estados se comprometen a reformar: constituciones, leyes, penas, sanciones, tribunales, instituciones, etc.

– **Cuarta Conferencia de las Naciones Unidas sobre las mujeres (Pekín 1995):**

Establece entre los objetivos estratégicos “acelerar, mediante acciones de apoyo, la participación de las mujeres en la toma de decisiones en todos los organismos públicos y políticos”.

– **Cumbre del Milenio de las Naciones Unidas (2000):**

“No escatimaremos esfuerzo para promover la democracia, el imperio del derecho...Aplicar la Convención sobre la eliminación de todas las formas de discriminación contra la mujer”.

* **El Concilio Vaticano II** alumbró un momento de esperanza:

– **Constitución Pastoral *Gaudium et Spes*. Proemio num. 1**

Los gozos y las esperanzas, las tristezas y las angustias de los hombres de nuestro tiempo, sobre todo de los pobres y de cuantos sufren, son a la vez gozos y esperanzas, tristezas y angustias de los discípulos de Cristo. Nada hay verdaderamente humano que no encuentre eco en su corazón.

– **Lumen Gentium cap.2º, núm. 29**

Toda forma de discriminación en los derechos fundamentales de la persona, ya sea social o cultural, por motivos de de sexo, raza, color, condición social, lengua o religión, debe ser vencida y eliminada por ser contraria al plan divino.

* **Constatación:** La mujer no tiene de momento ámbito de decisión en la Iglesia Jerárquica.

Nos limitamos a hablar de la Iglesia Pueblo de Dios

B) Debate

1. ¿Está estancado el desarrollo de la participación de la mujer en la Iglesia?

- Si la Iglesia funciona como Monarquía Absoluta las decisiones vienen dadas desde arriba. Los que estén en la base o la marginación tienen pocas o ninguna posibilidad de decisión.
- Desde el Concilio hasta hoy en España sólo se ha llegado a lecturas de Escritura en la Eucaristía, a gestionar Cáritas y a expresar opiniones en Consejos Pastorales.

- Se ha desarrollado la Teología realizada por mujeres.
- En algunas Comunidades sin presbíteros las mujeres han liderado incluso la Celebración de la Palabra.

2. Ámbitos posibles de decisión de las mujeres en la Iglesia:

- En el ámbito individual creer firmemente: en la igualdad, en el papel de l@s laic@s en la Iglesia, y en la peculiar sensibilidad que pueden aportar las mujeres, apoyando toda acción nacida de esa fe.
- Las mujeres pueden participar en la celebración de **la Palabra de Dios**, y en la educación de la fe, tomando decisiones de lo que quiere hacer y hacia dónde quiere ir la Comunidad.
- La celebración de **los Sacramentos** desde la igualdad, intentando, incluso, cambiar el vocabulario litúrgico.
- La participación de mujeres con carisma para un **servicio comunitario**.
- Todos debemos exigir:
  - cauces de participación.
  - el reconocimiento por parte de las Comunidades y la Jerarquía de las capacidades y ministerios de las mujeres.
- Participación activa en **colectivos** que son voz de los que no son escuchados.
- Denuncia pública de leyes que marcan diferencias de género, privilegios, raza, religión, cultura.
- Denuncia de gobiernos que impiden el ejercicio de la autonomía en las minorías.
- Denuncia del consumo irracional, negocio de las armas, guerras...

Grup d'experiències

PROMOCIÓN DE MUJERES EN SITUACIÓN DE RIESGO SOCIAL. ASOCIACIÓN *FENT CAMÍ*

Coordinadora: Isabel Marco Ros

1. La Asociación

- * Fue creada en 1989, por un grupo de mujeres que trabajábamos en un Centro de Acogida
- * La finalidad es la promoción de la mujer en situación de riesgo social (con o sin cargas familiares)
- * Desde el comienzo entendimos que el camino se va haciendo día a día, de ahí el nombre de la asociación
- * Proyectos:
  - Gestión de viviendas tuteladas para mujeres y menores
  - Servicio de Atención Psicológica a Mujeres que residen en Centros de Acogida de Valencia
  - Programa de Salud e Higiene Escolar

2. Viviendas Tuteladas:

- * **Cómo llegan las mujeres:**
  - Con un profundo sentimiento de dolor e incapacidad, reconocido y reflejado en reacciones defensivas, silencio, miedo, ansiedad, depresión, trastornos del sueño y otros problemas de salud.

“Llegué con mis hij@s emocional y psicológicamente nula, por haber sufrido malos tratos como mujer y madre durante muchos años. No tenía casi documentación.... Sin DNI, con dos hij@s sin inscribir en el Registro y sin tarjeta sanitaria. Mis hij@s emocionalmente mal, al haber estado delante cuando yo sufría los malos tratos. Yo no tenía el Graduado Escolar y me llevaba mal con mi familia. Por suerte llegamos san@s y salv@s, sin ninguna clase de enfermedad excepto con problemas bucales. Prácticamente yo no tenía autoridad con mis hij@s, no tenían un horario de comidas, ni de higiene y aseo personal.”

Y otra: “Si no puedo conmigo, ¿cómo voy a poder con mis hij@s?”

* **Áreas de trabajo:**

- Nivel personal. Seguimiento comenzando por lo más sencillo a lo más complejo: documentación, salud, hijos, organización (del tiempo y del dinero), capacitación y trabajo, crecimiento personal, convivencia, integración en la vida del barrio.
- Nivel relacional: Organización de las tareas domésticas, asambleas informativas y formativas, convivencia, resolución de conflictos, celebraciones, salidas...

* **Objetivo:**

- Recuperación emocional, crecimiento, inserción socio-laboral y ahorro en función de una mayor autonomía personal.

3. Experiencia de trabajo

Proceso de aprendizaje:

De hacer equipo: "No fue fácil, pero tampoco muy difícil"

- * Encaje de habilidades, saberes, formas de ser... en el desarrollo del trabajo (modelo organizativo de complementariedad: puzzle)
- * Desarrollar pensamiento, crear estilo y tener criterios consensuados; crear canales de comunicación
- * Flexibilidad y exigencia
- * Cargar con el dolor, dudas, contraste
- * Dejarnos cuestionar
- * Seguimiento tras la salida de la vivienda
- * Participación en la vida del barrio

Del trabajo con las mujeres

- * Que la mujer se encuentre bien en la vivienda: conseguir un clima de buenas relaciones entre ellas y con las profesionales.
- * Situarla en el piso donde se considera que puede haber mejores condiciones para una buena convivencia, teniendo en cuenta sus características y las de las compañeras.
- * Adaptar la intervención a cada mujer y cada núcleo de convivencia, en la medida de lo posible.
- * Partir de una aproximación a cada mujer: a su historia, necesidades y deseos... "Hacerse cargo".
- * Trabajar para que cada una los explicita y se ponga en marcha para conseguirlos, desde su libertad.

- * Experiencia del ”yo puedo”
- * Hacer las valoraciones desde ella.
- * Por parte nuestra, encontrarnos con el no poder y/o no querer. Respeto a la libertad y búsqueda respetuosa de alternativas.
- * Dar oportunidades sin consentir el abuso: difíciles equilibrios.
- * A veces se necesita otro ingreso en el centro: dar oportunidades.
- * Aprender a “cargar y encargarse del sufrimiento” sin dejarse hacer daño, sino actuando acertadamente.
- * Experiencia de lo que decía Ellacuría: **hacerse cargo de la realidad, cargar con ella y encargarse.**

PREGÀRIES I CELEBRACIONS

Dissabte matí

Cant inicial :

*L'Esperit del Senyor
vindrà a vosaltres
no tingueu por
d'obrir de bat a bat
el vostre cor
al seu amor (bis)*

Monició:

A ningú de vosaltres us diria res de nou sentir a dir que a Déu se'l troba en el pobre, el malalt i el desvalgut.

Ara bé, si atenem al que ens diuen les notícies d'actualitat que insisteixen que la pobresa té cara de dona, podríem afirmar que Déu es troba en la pobra, la malalta i la desvalguda. A partir d'ací, ja estaríem descobrint el rostre femení de Déu, objecte d'aquest Fòrum.

Us convidem, doncs, a tots, dones i homes, a seguir aquesta oració, i tot el que seguirà després durant tot el dia d'avui i de demà amb eixe esperit "femení" que capacita les nostres ànimes a entrar en complicitat amb Déu.

Salm (119 {118} vv 65-80-96)

tet

1. Heu fet feliç, la vostra serventa,
com vós, senyor vau prometre.
Doneu-me coneixement i bon sentit,
que jo tinc fe en la vostra paraula.

2. Quan encara no sofria, vivia esgarriada,
però ara tinc present les benaurances.
Vós sou bo, vós feu el bé ;
feu que aprenga la vostra voluntat.
1. Guarde amb tot el cor l'evangeli;
trobe en les escriptures les meues delícies.
2. M'ha fet bé haver sofert tantes penes:
hi apreng els vostres designis d'amor.
M'estimo més la paraula que ve de vós,
que totes les riqueses d'aquest món.

yod

1. Vós m'heu fet i m'heu creat,
feu-me capaç d'entendre els vostres misteris.
Els fidels s'alegraran en veure
que espere el que vós heu promés.
2. Senyor, sou just, ho reconec,
Que el vostre amor em conforte,
com va ensenyar a la vostra serventa.
1. Quan arribe la vostra pietat, jo tindrè vida:
Vós, Senyor, fareu les meues delícies;
i jo faré l'elogi del que heu fet i heu dit.
2. Si guarde plenament la vostra paraula,
no quedaré confosa.

kaf

1. Quan em senta defallir de tant esperar la salvació,
confiaré en la vostra paraula.
Esperant la vostra promesa, els meus ulls s'il·luminen!
i exclame: "És que no vindreu a consolar-me?"

2. Fins si em quedava tota resseca,
no oblidaria els vostres designis d'amor
i la vostra Revelació bondadosa.
1. Tot el que vós heu revelat és inefable
i ple del vostre amor.
Per l'amor que em teniu, salveu-me,
i guardaré la vostra paraula.

làmed

2. La vostra paraula, Senyor, és eterna,
persistirà com el cel.
La vostra fidelitat es manté pels segles,
com es manté la terra que vau crear.
1. Cel i terra subsisteixen per decisió vostra;
tot l'univers us obeeix,
si en l'escriptura no hagués trobat les meues delícies,
m'haurien aclapatat les meues penes.
2. Per la vostra paraula em doneu la vida,
jo mai no ho oblidaré!
Sóc vostra, salveu-me,
que jo medite la vostra paraula,
i mire d'entendre el vostre misteri.
1. La cosa més perfecta té els seus límits,
però el que vós heu revelat és immens!

Tots: Glòria al Pare i al Fill i a l'Esperit Sant
com era al principi, ara i sempre
i pels segles dels segles. Amén.

Lectura: Act 16, 9-15

Breu silenci

Peticions:

Aquesta és la pregària que us adrecem, Senyor nostre: feu de nosaltres instruments d'un món nou.

Un món més humà, perquè, de les ensenyances de Jesús deduïm que la nostra fe ha d'estar totalment abocada a fer la vida més humana.

Doneu-nos força per a fer front als nostres pesars i capacitat de gaudi en les nostres alegries.

Força per a esforçar-nos en el canvi. Per a implicar-nos en la construcció d'una Església més solidària, oberta, transparent, atractiva, amable i alegre. Sabem que és una tasca difícil, però apassionant. Que compartim amb Jesús la seua passió i el seu compromís per la vida.

Doneu-nos força perquè el nostre amor rendisca generosos serveis.

Que el nostre amor es concrete en gestos. Gestos guaridors, expressions del nostre canvi cap a actituds repletes de vida. Canvi cap a un nou estil de vida compartida amb els altres, en contacte directe amb les excloses i els exclosos. Que no ens acomodem a continuar practicant un cristianisme sense conversió.

Doneu-nos força per a no girar la vista de les nostres germanes que pateixen ni doblegar el genoll davant el masclisme insolent.

Un món nou i una Església nova, on no hi haja estereotips sexistes. Que, animats per l'esperit de Jesús, detectem els nostres errors, canviem el llenguatge i caminem cap a la igualtat.

Doneu-nos força per a alçar el nostre esperit per damunt de les futilitats de cada dia.

Que estiguem atents a dedicar més energia per a identificar xicotetes crides noves; que descobrim la nostra força potencial i augmentem la nostra presència social, política, econòmica, cultural i eclesial.

I doneu-nos força per a sotmetre les nostres forces amorosament a la vostra voluntat.

Força per a construir un món nou i una Església nova on, com Jesús, associem Déu amb la vida de les persones, promovent una vida més humana. Que, com Jesús, captem l'esperit del Senyor. Tota la Vida que hi ha en Déu.

Pare Nostre (totes i tots)

Pare-Mare nostre en qui som, existim i ens movem;
que tothom construïska el teu Regne,
i en fer la teua voluntat, santifique el teu nom
així a la terra com es fa en el cel.

Que a ningú li falte el pa de cada dia perquè sapiguem compartir

el que Tu ens dones el dia d'avui.

Tu perdones les nostres culpes i errors

i ens ajudes que també nosaltres perdonem els altres.

Tu ens dones força perquè no caiguem en la temptació

i ens deslliurem de qualsevol mal.

Oració conclusiva:

Pare maternal, que arribe a tots els pobles el regne de justícia i de pau; que la pau florisca per tota la terra; que siguem defensades les humils del poble, socorregudes les filles i els fills del pobre i

que desaparega tota opressió. I que Crist siga la benedicció de tota l'espècie humana. Amén.

Cant final:

Obrim camins a l'esperança
Obrim camins sense tardança
Obrim camins que el món avança
Obrim camins ara mateix

Obrim camins a colps de vida,
Obrim camins és nostra crida,
Obrim camins de joia i vida
Obrim camins ara mateix.

Obrim camins, Crist ens espera
Obrim camins i ens allibera,
Obrim camins en primavera
Obrim camins ara mateix.

Dissabte, 28-II-09

PREGÀRIA DEL VESPRE

PREGAR AMB TOTS ELS ÉSSERS HUMANS I AMB LES RELIGIONS DE LA TERRA

1. Salutació i monició introductòria

2. Càntic

Tu ets qui ens crida i en silenci venim.

3. Preguem amb totes les persones creients

L- Preguem, en primer lloc, amb les persones creients de les religions naturals.

1. Veniu a mi, oh Déu, i preneu-me a la vostra cura.

Només Vós feu alguna cosa per mi:

fora de Vós ningú no es preocupa de mi,

Vós sou l'Únic.

Torneu a mi, oh Déu, dia rere dia.

Vós sou un Déu magnífic.

El meu cor se n'alegra,

el meu pit és ple d'alegria

perquè fins ara la meua pregària suplicant

i les meues lloances de cada nit

han estat escoltades.

2. Vós sou el Déu Únic, sense cap altre paregut.

Vós protegiu miliars,

Vós salveu centenars de milers,

Vós sou el protector de qui us invoca.

(Pregària egípcia. Any 1900 a.C.)

- **Breu silenci**

L- Preguem amb les persones creients del Budisme i de l'Hinduisme.

1. Que cesse el dolor en tot el món. Que siga desterrat dels homes, de les coses, de tot allò que viu. Que cadascun dels éssers que posseeixen per ells mateixos o han pres el sentit incomplet de tot, vulga estar en la pau i en la salut.
2. Que els amenaçats, els esclafats per la por a reis, lladres o soldats, i també aquells als quals aquests condemnaren a mort, els qui es mouen entre l'angoixa, la necessitat i la fam, tothom, crega encara en l'alliberament.
1. Que els morts de fam i set puguen menjar i beure fins a far-tar-se. Que els cecs puguen omplir els seus ulls de formes i figures. I els sords, omplir les seues oïdes de música agradable.
2. Que no es vulga recordar enlloc el dolor, ni sentir-lo nome-nar, ni percebre'l al costat. Que tothom desitge que tot siga agradable, ben presentat, lluent. I que aquesta felicitat vaja d'uns als altres fins que arribe a tothom a la mesura dels seus desitjos. Que es complisquen tots i es realitzen en fruits magnífics.

(Pregària del Budisme Mahayana)

- **Càntic**

Dóna la Pau, oh Senyor, a qui confia en Tu.

Dóna, dóna la Pau, oh Senyor; dóna la teua pau.

L- Preguem amb les persones creients del Judaisme.

A- L'Etern, el nostre Déu, l'Etern és Únic; beneït siga per sempre el nom del seu Regne gloriós. Déu meu, Vós existiu abans de la creació del món; Vós existiu després de la creació; Vós sou en aquest món, Vós sereu en el món futur. Santifiquen el vostre nom en favor d'aquells que

el santifiquen. Santifiquen el vostre nom en l'univers sencer; alceu i manifesteu la nostra glòria pel vostre auxili. Lloat sigueu, Etern; santifiquen el vostre nom als ulls de tothom.

(De la litúrgia sinagoga hebrea)

- **Càntic**

Shalom haberim, Shalom haberim;

Shalom, Shalom.

Lehitraot, lehitraot Shalom, Shalom.

Que sigues feliç, que sigues feliç.

Shalom, Shalom.

Que trobes la pau, que trobes la pau.

Shalom, Shalom.

L- Preguem amb les persones creients del Islam.

1. Déu meu, la santa pobresa i la continua austeritat
m'han atret fins a Vós. Vós sou generós
i no heu volgut que el meu esforç fóra inútil.
Doneu-me Vós una part dels vostres secrets.

2. Déu meu, busque refugi en Vós;
Vós sou un bon refugi.
Que jo us estime no és estrany,
perquè sóc el vostre esclau,
un feble, un necessitat.
Però allò que és realment meravellós i sorprenent, és que
Vós m'estimeu; Vós, Rei de reis.

A- Déu meu, ara us estime
i us estime amb tota la força;
i us estimaré fins a la fi si rep de la vostra mà
la meua part de la vostra gràcia,

i el meu cor se sent lliure de temor.

(Bajezid Bistamí, místic sufi. Any 874 d.C.)

- **Breu silenci**

L- Preguem amb les persones creients del Cristianisme.

1. Senyor, Déu nostre, que de les tenebres féreu sorgir la llum i ens despertàreu perquè proclamàrem la vostra voluntat i demanàrem la vostra gràcia: accepteu ara en la vostra misericòrdia la nostra acció de gràcies.
2. Feu-nos filles i fills de la llum i del dia, i també hereus del vostre Regne etern. Recordeu, Senyor, en la vostra misericòrdia, l'Església sencera, totes les persones que s'uneixen amb nosaltres en la pregària, i totes les nostres germanes i germans sobre la terra, sobre el mar, o en qualsevol altre lloc del vostre Regne.

A- Concediu-nos les riqueses de la vostra misericòrdia per tal que tots plegats siguem rescatats en cos i ànima, fermes en la fe; i perquè sempre vos donem gràcies pel vostre nom sant. Per Crist, Senyor nostre. Amén.

(De l'antiga litúrgia de Jaume)

- **Càntic**

L'ajuda em vindrà del Senyor;
del Senyor, el nostre Déu,
que ha fet el cel i la terra, el cel i la terra.

4. Preguem per tots els pobles de la terra

L- Preguem pels pobles del continent africà.

A- Senyor, vos presentem aquest continent tan explotat i espoliat; ric en cultures i manifestacions religioses. Que, tot superant els conflictes tribals, es potencien la solida-

ritat i l'enteniment entre totes les seues races i cultures,
i que nosaltres col·laborem al seu desenvolupament.

**R/ SENYOR, QUE SEMPRE US SERVIM
AMB AMOR I LLIBERTAT.**

L- Preguem pel continent asiàtic.

A- Senyor, vos presentem tots els pobles d'aquest immens continent. Per a ells, que ens han transmès una experiència profunda de contemplació, vos demanem pa i pau. Que totes les persones que hi habiten puguen viure dignament. **R/**

L- Preguem per totes les nacions i pobles del continent americà.

A- Senyor, vos presentem aquest continent tan proper i entranyable per a nosaltres, tan viu i creatiu. Que tot superant la seua història de violència i injustícia, camine vers un nou horitzó de llibertat, justícia i solidaritat en aquests moments de canvi tan esperançadors. **R/**

L- Preguem pel nostre continent europeu.

A- Senyor, vos presentem tota la varietat de pobles, cultures i tradicions d'Europa. Que troben la unitat sense tancar-se a la solidaritat amb les persones empobrides que hi arriben, tot treballant per un ordre internacional més just i igualitari. **R/**

L- Preguem finalment per l'Oceania.

A- Senyor, vos presentem aquest continent tan llunyà per a nosaltres i d'una població tan heterogènia. Que respectem tota la bellesa i riquesa ecològica de les seues illes i que els seus habitants hi puguen viure en harmonia. Que les cultures més primitives puguen enriquir les altres en una convivència fraternal. **R/**

- **Càntic**

JUNTS ESCRIUREM AMB LLETRES LLUMINOSES
LA HISTÒRIA DE LA NOSTRA LLIBERTAT.

I JUNTS VEUREM BRILLAR SOBRE LA TERRA
LA LLUM PER TOTS ELS OPRIMITS.

1. La solidaritat ritma la nostra marxa;
la solidaritat guia els nostres cors.
2. El món tot ens espera, l'Esperit ens avança.
Fem nàixer primaveres, fem créixer matins.

Diumenge, 1-III-09

PREGÀRIA DEL MATÍ

1. Monició introductòria

El diumenge és el Dia del Senyor. Totes i tots som convocats a renovar la nostra esperança i el nostre compromís per fer el Món Nou que Déu, el nostre Pare-Mare, vol per a tots el seus fills i filles. Per això necessitem sempre la força del Senyor, que mai no falla. Per aquesta raó, tot el Fòrum, que vol llançar a la vida i al compromís, es posa en pregària perquè ens obrim a la seua força, tot testimoniant que sempre som acompanyats pel seu ruàh i per la seua saviesa maternal.

2. Càntic

Hem vingut ací, Senyor Jesús,
seduïts pel teu Sant Esperit.
Confiem en la teua paraula
que ens parla dintre el cor.
Prop del teu amor volem restar,
tot sabent que sempre ets fidel.
Deixarem que ens omplis d'alegria
i t'obrirem el cor.
GLÒRIA, GLÒRIA,
SEMPRE SERÀS NOSTRE SENYOR.

3. Himne: Sagrament de la unitat al món

1. Que n'és de desitjable viure al vostre temple,
Déu de la perfecta Unitat...!
El més profund del meu ésser gemeix

- per trobar-vos com a centre que l'unifique
en la llibertat i l'alegria de la donació total.
2. El meu cor i la meua persona no troben repòs
lluny de la veritat del vostre amor;
amor que regeix tot l'univers.
  1. Com l'ocell que es deixa arrabassar
en la melodia del seu propi cant;
com l'oronella que en la plenitud del seu vol
es deixa traspassar pel blau del cel:
així la meua vida, ressò de les vostres melodies
en tot el temple de la Creació.
  2. Felices les persones que s'uneixen a la lloança
que de tot ser creat puja cap a Vós!
Felices les que unificades
en la seua donació a Vós
són artífexs de pau i comunió en el món.
  1. L'aspror del camí no els vencerà
ni la força del desànim s'apoderarà d'elles;
la reconciliació serà fruit de tots els seus neguits.
  2. Senyor de l'abraçada universal:
mireu les nostres divisions i discòrdies,
i concediu a la vostra Església
ser Sagrament de la Unitat en el món.
  1. Més val ser instrument de la vostra Pau
que aparèixer victoriós en lluites de paraules;
i vull abans ser enterrat en el misteri de la comunió que
ser aclamat líder
de facció o ideologia qualsevol.
  2. El Senyor mai no negarà la seua tendresa
a la dona i a l'home de cor eclesial!

Feliç l'home, feliç la dona que viu i que mor
per fer possible la Fraternitat en el món.

A- Glòria al Pare i al Fill i a l'Esperit Sant, com era al principi,
ara i sempre i pels segles dels segles. Amén.

4. Lectura bíblica:

Gn.1,1-2.25-26

5. Silenci meditatiu

6. Meditació

Tot acte bo, tot acte humà (no els que deshumanitzen) són expressió de la presència de l'Esperit en nosaltres: és Ell qui, secretament, ens empeny a viure'ls. Ell és present en el silenci i en l'acció, en la pregària i en la reflexió, en el treball i en el descans, en l'esforç per una sana convivència entre nosaltres i en les tensions que comporta irremeiablement la diversitat de criteris, present en qualsevol grup humà o comunitat, en qualsevol opció, en qualsevol justa reivindicació per a construir un món més just, més digne, més humà...

L'Esperit és present arreu on hi ha persones. La seua funció és conduir-nos vers la bona entesa, el servei, el perdó, l'amor, per arribar a la plena comunió entre nosaltres i amb Déu. Tot això, un somni il·lús? No. Il·lús, no. Il·lusió engrescadora, sí. Tot depèn de la capacitat d'acolliment, d'obertura, de disponibilitat amb què responem, cada dia, a les ofertes que Ell mateix ens fa en tota circumstància i moment. Ell res no fa ni farà tot sol. Aquesta és la gran dignitat de la persona humana, que els cristians coneixem –i no sé si practiquem: Déu ens necessita per dur a terme la nova humanitat promesa; som cridades a ser els peus, les mans, la intel·ligència, el cor, l'energia, la dolcesa de Jesús. En nosaltres l'Esperit Sant és l'Etern Present, l'Etern Amor. *(Eulàlia Mª Bofill)*

7. Càntic

Volem ser signes de l'amor de Déu.

8. Intercessions

Senyor, mireu la vostra Església que fa camí. Conscients de la nostra feblesa i de la necessitat de renovar-nos, us presentem els nostres desitjos.

L- Volem escoltar-nos mútuament a la llum de la vostra Paraula.

A- Que sapiem descobrir, entre totes i tots, quina és la conversió que ens cal i quins són els camins que hem d'emprendre.

L- Volem que aquest siga un dia profitós per als nostres germans i germanes.

A- Que edifiquem tots plegats un món de fraternitat segons l'Evangelí.

L- Envieu-nos el vostre Esperit com en una nova Pentecosta.

A- Que Ell renove per dins i fecunde les nostres parròquies, comunitats i moviments, i faça de tots nosaltres el vostre Poble.

L- Volem una Església encarnada en el nostre Poble i en el nostre temps.

A- Que siga signe visible del vostre amor envers tothom; un poble amb ànsia de respondre a les pors i esperances de tantes germanes i germans nostres.

L-Senyor, que tot estimant la justícia estiguem a prop de les persones empobrides.

A-Que amb el nostre treball i compromís puguem construir un món nou amb els homes i dones de tots els pobles de la terra.

9. Parenostre

Pare nostre, que esteu en el cel,
 siga santificat el vostre nom.
 Vinga a nosaltres el vostre Regne.
 Faça's la vostra voluntat,
 així a la terra com es fa en el cel.
 El nostre pa de cada dia
 doneu-nos, Senyor, el dia d'avui.
 I perdoneu les nostres culpes,
 així com nosaltres
 perdonem els nostres deutors.
 I no permeteu que nosaltres
 caiguem a la temptació.
 Ans allibereu-nos de qualsevol mal. Amén.

10. Pregària final

Déu sense nom i tots els noms: rebeu els nostres balbucejos i la nostra acció de gràcies, perquè sou infinitament més d'allò que podem intuir. Sou inabastable i proper alhora; sou la que és: sophia-saviesa, generadora de vida, la mare-ocell incubant o cernent-vos... Sou en u i en tot; sou unificador i u en tot. Sou alè de vida, presència activa ara i sempre. Cerqueu la plena humanització de cada persona, especialment de les més pobres i angoixades. Ens busqueu i vos deixeu trobar; ens doneu la capacitat d'intuir i d'experimentar la vostra benevolència i tendresa. Gràcies perquè aquesta experiència d'encontre amb Vós ens estava l'ànima, ens allibera d'antics lligams. Ens alegrem i gaudim d'aquest amor especial vers cadascú, vers cadascuna. Gràcies per ser misteri que ens atrau i fascina.

11. Càntic final

1. Gràcies d'aquesta aurora encesa,
gràcies d'aquest nou dia clar,
gràcies perquè els neguits en Vós
els puc abandonar.
2. Gràcies pel treball que m'ocupa,
gràcies pels meus petits encerts,
gràcies per l'alegria,
per la música i la llum.
3. Gràcies perquè heu volgut salvar-nos,
gràcies perquè això ens dóna pau,
gràcies perquè podem donar-vos
gràcies tots plegats.

Diumenge, 1-III-09

CELEBRACIÓ DE L'EUCARISTIA

COMENÇAMENT

0. Monició introductòria

Que bonic veure les germanes i els germans units i cantant la presència salvadora i enfortidora del Senyor! Quina meravella sentir-nos convidats pel nostre germà major, Jesús, i reunir-nos al voltant de la Paraula i de la Taula del Senyor, participant del seu amor infinit! Ell mai no ha fet distinció de persones ni ha discriminat cap ésser humà.

Visquem intensament i amb joia aquest extraordinari moment, culminació del nostre 21é Fòrum. Vibrem amb els nostres cants i pregàries en aquesta Celebració, donant gràcies a Déu per tants dons que ens ha fet i ens fa permanentment.

Plens de l'Esperit alliberador de Jesús, que ens crida a fer un món vertaderament humà i a viure la fraternitat universal, cantem tots plegats l'amor, que és el que farà noves totes les coses.

1. Càntic

1. És l'amor una paraula neta que fa sentir
l'alegria i el goig, però a voltes fa patir.
És donar-se les mans uns als altres
per avançar.
No perdes la vida, que és temps d'estimar!
NOSTRE AMOR ÉS CANT DE FESTA
A LA VIDA, QUE ÉS UN DO
I ÉS PROMESA QUE VINDRÀ
UN TEMPS MÉS BO.
2. És l'amor el regal més autèntic que Déu ens fa,
és poder obrir el cor sense odi i perdonar.

És la fe i és l'esperança certa d'un més enllà.
No perdes la vida, que és temps d'estimar!

2. Salutació en el nom del Senyor

P-(+) En el nom del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant.

A- Amén.

P- Siguen benvingudes i benvinguts, germanes i germans,
al granencontre fraternal que és l'Eucaristia. Que la pau
i l'alegria de Crist siguen amb tots vosaltres.

3. Aclamació del perdó de Déu

P- Abans de començar l'Eucaristia volem reconèixer la bon-
dat i la misericòrdia del bon Pare-Mare Déu. Malgrat els
nostres pecats i les nostres faltes, les seues entranyes ma-
ternals sempre ens perdonen. Amb aquesta confiança
cantem tot acollint el seu perdó.

- Càntic:

¡Oh Déu meu!, creeu Vós en mi,
creeu Vós en mi un esperit ben pur;
per dins purifiqueu-me;
deu-me, Senyor, la vostra saviesa.
Tingueu pietat, deu-nos l'amor,
deu-nos l'amor, deu-nos amor i gràcia.
Rebeu-nos i acolliu-nos;
il·lumineu-nos amb la Llum Santa.
OH SENYOR, MISERICÒRDIA;
DEMANE PERDÓ.
QUE EL VOSTRE AMOR M'ACOMPANYE
SEMPRE, EN TOT LLOC.

Oh Senyor, deu-nos la pau,
 deu-nos la pau, deu-nos la pau de l'ànima.
 Ens guie la Paraula
 vers el camí de la Nova Pasqua.

P- Deixem que Déu, que sempre ens acompanya per a alliberar-nos de tot mal, transforme els nostres cors i la nostra ànima, i ens done la seua saviesa i el seu Esperit perquè siguem signes de comunió fraterna i reconciliació enmig de les nostres divisions. Per Crist, Senyor nostre.

A- Amén.

4. Oració comunitària

P- Preguem units com germanes i germans.

A- El vostre amor maternal, oh Déu, sempre ens envolta i ens il·lumina com els raigs del sol; la vostra presència invisible i constant ens protegeix i ens acompanya. Que, tot escoltant la vostra Paraula, puguem construir el vostre Regne i ser, com Jesús, persones noves. Per Crist, Senyor nostre. Amén.

II. LITÚRGIA DE LA PARAULA

1. Primera Lectura: *Is. 49,13-19.22.26*

Cant interleccional:

- Bo és el Senyor: les coses totes Ell ha creat:
 els mars, els astres, les muntanyes
 i els éssers vius.
 VÓS HO SOU TOT PER A NOSALTRES,
 A VÓS VENIM.
 VÓS TENIU CURA DE NOSALTRES
 I ENS FEU MÉS FORTS.

2. Ell és la llum en les tenebres i el Bon Pastor
que la perduda ovella cerca del seu ramat.
3. Cal que morim a l'ésser vell que érem fins avui
per revestir-nos amb la vida del Salvador.
4. Hem d'estimar com Ell estima i servir tothom,
que el nostre amor serà la prova que som del Crist.

2. Evangeli: Joan 4,5-15.19-26.28-30

3. Homilia (per Catalina Socias)

Estimades i estimats:

Us confés que em va produir moltíssima sorpresa que l'equip coordinador volgués que fes jo l'homilia. Però després en vaig estar molt contenta: vaig dir: "Ai que bé!" Però ara us he de tornar a dir que no me sent com un peix a dins l'aigua, així que no sé com surtirà.

Jo us paralaria com una dona que som, que crec en Jesús i crec en la vida, que m'agradaria també dir que tot allò celebrat aquí aquests dies: el treball dels organitzadors, les ponències de la Teresa, de la Lucía, de la Ivone, el treball dels músics, el treball que tots i totes han fet d'escoltar i participar, jo crec fermament que això és el regne de Déu. És a dir, el Déu que ens manifesta Jesús, que fa molts anys per les circumstàncies de la vida he anat coneixent i en la mesura que vaig anar coneixent els seus sentiments: com es relacionava amb la gent, com es relacionava amb el seu Déu, com no era comprés, com estava en soledat, com buscava la vida. Tot això a mi m'ha donat motius de viure perquè amb ell he trobat un referent que al llarg de la meua vida m'ha anat donant resposta a totes les coses: a les personals i a les col·lectives. I m'ha ajudat a tenir un sentiment d'agraïment a tot: a mi, als altres, a la creació o a la història. I al treball que continuem fent els homes i les dones per continuar la creació. Jo estimo la ciència, estimo la tècnica, estimo l'art. I tot això m'ho està donant aqueixa persona de

Jesús així com jo vaig contemplant com Ell estimava la vida i com ens ha ensenyat a viure en plenitud.

Jo pens que tenim un referent tots i totes les que creiem en Jesús que val la pena que no ens entretinguem en massa paraules ni en massa embolics. Jo pens que val la pena que ens donem uns espais per prendre consciència amb això que creiem, que la persona de Jesús realment l'anem coneixent perquè és veritat que el rostre de Déu és la persona de Jesús i totes les creences des que jo us he dit que vaig fer la primera comunió quan tenia quatre anys. Des de llavors fins ara tot això m'ha canviat de dalt a baix. Llavors jo veig que és tan important donar espais a la nostra vida per reprendre el coneixement d'aquesta persona d'aquest home que ha viscut la vida i com ell ha mort i com ens ressuscita a la vida.

Quan Jesús diu, quan es troba crucificat, que se sent sol i que l'han deixat sol. Només hi ha unes quatre dones per allí i es troba entre dos lladres i diu: "Déu meu, Déu meu, per què m'has abandonat?" Aquesta soledat de Jesús jo crec que la història ens ha fet un gran favor mostrant-nos Jesús sol i desamparat del seu Déu perquè a continuació ell diu: "En les teves mans encoman el meu esperit": es fiava de Déu. Llavors per tots els moments de soledat personals que tots en passem i si no, no som ni homes ni dones en tots aquests moments de soledat poder entrar dins la soledat humana i dir: Déu meu per què ens has abandonat en aquesta immensitat d'univers, de cosmos, d'humanitat, amb aquesta trobada amb una persona que cada dia estic a prop i m'estic sola amb ella perquè m'interpreta malament i me sent malament, doncs tots aquests moments personals i col·lectius de soledat... poder reprendre, acostar-nos a la persona de Jesús, passar la soledat i després dir: "A les teves mans encoman el meu esperit". A mi m'apar que això és una font de vida eterna i jo n'estic molt agraïda. Estic agraïda quan estic amb persones que creuen en Jesús i en la vida, encara que us he de dir que allò de creure en Jesús, jo me troba a la vida moltíssimes persones que no coneixen la persona de Jesús però ens trobem compartint font de vida eterna.

El rostre femení: ho anem aprenent cada dia i ens han dit aquestes dones que avui ens han parlat, que avui sentim que hi ha un grup fe-

ministra, un grup de teologia feminista... I sembla que sí, que no, que si se'n riuen, que... Tot això, amb el temps, forma patrimoni de la humanitat i això ens indica que cada persona volem viure intensament a l'estil que Jesús ens ensenya a viure. Doncs anem aportant en aquest bagatge de la humanitat, anem aportant vida. I aqueixa transformació fa que a poc a poc el regne de Déu l'estem tocant, experimentant.

La samaritana és per a mi un passatge que caldria llegir seixanta vegades perquè cada vegada sembla que hi apareix un sentit nou. Per damunt del diàleg: que si em dons aigua, que si no tens poal, que si ets jueu, que si som samaritana, que si la muntanya, que si Jerusalem... Jo crec que aquí el que va passar és que Jesús l'escoltava, però la van embolicar amb un caramull de coses que no eren ella... I com es varen trobar i com aquesta trobada els va fer sentir vida, aquesta aigua que li va donar Jesús, des de la nostra comunitat que estem celebrant la vida de Jesús i tornant-lo a conèixer cada dia, veiem que no va passar res més que es trobaren tu a tu sense cap mena de barrera, i això torna a ser una font per anar caminant per la vida bevent aigua contínuament, perquè si em trob amb una veïna i aquesta veïna ha patit tota la vida i me trob amb ella i me despulla de la meua història, despullada del meu bagatge i jo parl amb aquesta dona també despullada del seu bagatge, jo trob l'aigua viva en aquesta relació. I això ho celebrem nosaltres cada setmana i ens trobem amb dolls d'aigua viva per a la humanitat. A mi m'agradaria que aquest Fòrum fos per tots nosaltres una experiència que ens ajudés a agrair la vida, però a agrair-la enlluernats, perquè si mirem la vida trobam aquesta doneta entre els immigrants, entre les famílies, als camps de refugiats... Em va agradar molt conèixer personalment el Marcos Ana aquest home de Salamanca que va estar 22 anys a la presó. I cada dia pensava que l'anaven a matar. Doncs aquest home va sortir de la presó perquè allà dins va trobar aigua viva: és molt fort això. Aquells 23 anys estava patint la desesperació però estava emparat amb gestos d'estima: és importantíssim viure cada dia tractant l'altre així com Jesús ens ensenya que tractava l'altre: despullats del que ens ha tocat viure a cada un. Quan dic despullats vull dir anar un poquet més endins i ens trobem l'altre igual i Jesús ens diu que Déu està en el fons de la humanitat.

No cal mirar amunt, ni fer grans rituals.. Si Déu per aquí, si Déu per allà.. Si Déu està en nosaltres i ho estem compartim, què busquem mirant per allà dalt? De la tradició hem d'agafar, però el que hem de fer és contemplar la persona de Jesús, i la vida, la ciència, la cultura, la tecnologia... L'home que va creant i contemplant tot això, celebrar i fer ritus que ens diguin alguna cosa.

Per acabar m'agradaria que fossem reconeixadors de tots aquests brots d'humanitat que hi ha dins de la humanitat, que no miréssim només la crisi, la corrupció, els desastres ... sinó que sabéssim mirar amb els ulls i els reconeguéssim, perquè si a mi em reconeixen, jo me sent com a boja i estic més bé i tenc més ganes de viure. Doncs tanta gent que no està reconeguda... I després amb totes les xarxes que estan lluitant per transformar el nostre món en un món més digne que ens faci viure amb alegria a tots... M'agradaria que estiguéssim pendants també d'aquestes xarxes, les xarxes feministes, les d'ajuda al tercer món, les de reconeixement dels drets humans... perquè (ja se'ns ha explicat massa) no hi ha dret que passi tot el que està passant. I de l'església... Dir que és la de Jesús, jo la veritat és que no puc dir això massa fort. Si això és així, des de la nostra fe i des de la nostra ciutadania lluitem perquè anem conquistant espais d'igualtat: el pobre està tirat, no està reconegut.

I acab amb una cançó de Serrat que tots coneixeu, i que és un cant i un plor a la vida, però un plor esperançat. Voldria que la nostra vida fos així. Ara que tenc setanta-tres anys, ho intentaré:

Ara que tenc setanta-tres anys,
 ara que encara tenc força,
 i no tenc l'ànima morta
 i em sento bullir la sang.
 Ara que em sento capaç
 de cantar si un altre canta
 avui que encara tinc veu
 i encara puc creure en Déu

...

4. Professi6 de fe

P- Creieu en Déu, el nostre Pare-Mare, que féu el cel i la terra?

A- *Sí, creiem en Déu Pare-Mare, que ha deixat el món en les nostres mans perquè col·laborem com germanes i germans en la seua transformació.*

P- Creieu en Jesucrist, Fill de Déu, nascut de Maria per la força de l'Esperit Sant?

A- *Sí, hi creiem. Amb Ell el món ha vist el rostre maternal de Déu i el seu amor alliberador.*

P- Creieu que Jesucrist patí i morí en una creu per la seua fidelitat al Regne i que Déu el glorificà donant-li la vida en plenitud?

A-*Sí; amb la seua mort ha destruït la mort. I amb la seua resurrecció ens ha obert a la vida sense fi.*

P-Creieu en l'Esperit Sant, Senyor i dador de vida, força de Déu que ens acompanya sempre i ens fa caminar en la Comunitat de Jesús, que és l'Església?

A-*Sí; la seua força ens acompanya, i anima tota l'Església a ser signe de llibertat, igualtat i vida enmig del món.*

P- Espereu en la vida plena del món futur promesa per Déu a tota la humanitat?

A-*Sí. Un dia Déu acabarà amb el mal del món. Per això nosaltres seguim col·laborant, amb la força de l'Esperit, en la construcció de seu Regne en el nostre món.*

5. Pregària dels fidels

P- Davant vostre, Pare maternal, presentem confiadament els nostres desitjos.

L- Que l'Església siga signe del rostre femení de Déu i el mostre a tota la humanitat amb valentia. *(Breu silenci)*

A- Volem que l'Església siga àmbit de misericòrdia entra-

nyable per a tothom i defensora real de la igualtat de totes les filles i fills de Déu, tant al seu si com en tota la societat.

- L- Que els països que pateixen situacions de violència i injustícia troben la pau, i tots els pobles col·laboren al desenvolupament de la justícia i la solidaritat en el món.
(Breu silenci)
- A- Viurem solidàriament amb les persones més febles i treballarem perquè acabe tota explotació.
- L- Que cap persona no se senta abandonada ni condemnada; que acabe la violència de gènere i que les dones tinguin les mateixes oportunitats que els homes.
(Breu silenci)
- A- Treballarem per una societat més igualitària en què es respecte la dignitat de cada persona i el seu desenvolupament integral.
- L- Que totes les persones que estem participant en aquest Fòrum visquem de manera coherent amb el rostre femení de Déu que la fe ens fa descobrir. *(Breu silenci)*
- A- Volem obrir-nos a la novetat del nostre Déu i rebutjar tota actitud discriminatòria, per tal de ser fidels al seu projecte de vida plena per a totes les persones.
- P- Oh Déu, Vós acudiu sempre en ajuda de la nostra feblesa. Concediu-nos de testimoniar amb la nostra vida el vostre rostre maternal que Jesús ens ha revelat. Amén.

III. LITÚRGIA EUCARÍSTICA

1. Col·lecta

La col·lecta és el signe del nostre compromís de compartir la nostra vida i els nostres béns amb els altres. És una manifestació del nostre compromís per fer un món més solidari, conseqüència

de celebrar l'Eucaristia.

Enguany, en aquest temps de crisi en què moltes germanes i germans nostres pateixen la precarietat i la pobresa, la nostra col·lecta es destinarà a recolzar dos projectes:

- * *Una escola d'educació secundària a Malabo (Guinea Equatorial), per tal de dotar-la de mobiliari i material. Es tracta d'un projecte realitzat per les religioses de Jesús-Maria.*
- * *Un programa d'atenció a les necessitats bàsiques de famílies. Es tracta del full de caritat de Caritas Diocesana.*

- **Càntic:**

Tu ets font d'aigua viva,
Tu ets foc, Tu ets caritat.
Vine, força dels pobres;
vine, llum de la vida.

2. Ofertori

- *Treballs dels xiquets i xiquetes*

Pare-Mare de la creació. Vos oferim el treball fet per les xiquetes i xiquets del Fòrum, durant aquest cap de setmana, amb molta il·lusió. Que la seua presència siga ferment d'una nova era de la humanitat.

- *Col·lecta*

Senyor, Vós sou el nostre Pare-Mare i susciteu sempre la solidaritat amb els nostres germans i germanes més necessitats. En presentar-vos aquesta col·lecta, volem que ens mantingueu fermes en el nostre compromís d'estar sempre al costat de les persones més empobrides i fer, amb elles, un món més just i fraternal.

- *Pa:*

Senyor: la terra i el treball humà poden proporcionar béns per a totes les persones.

Vós voleu que el món siga un lloc de fraternitat en què tots els homes i dones es troben com a germans i germanes. Que aquest pa, convertit en aliment de vida, ens faça gestors i gestores d'unitat en la pluralitat.

- Vi:

El vi, Senyor, és, en la nostra cultura mediterrània, signe de festa i alegria, de compartir l'encontre joiós entre les persones.

Que la festa de l'encontre que estem celebrant en aquesta Eucaristia ens done força per a treballar per una societat en la qual totes les persones es troben i gaudisquen de la riquesa compartida que cada ésser humà pot aportar pel bé de tothom.

- Càntic

LA BONDAT I L'AMOR DEL SENYOR

DUREN PER SEMPRE, DUREN PER SEMPRE.

1. Enaltim el nostre Déu: celebrem el seu amor.
2. Dóna pau als nostres cors: celebrem el seu amor

3. Pregària Eucarística

P- El Senyor siga amb vosaltres.

R/ I amb el vostre esperit.

P- Amunt els cors.

R/ Els elevem al Senyor.

P- Donem gràcies al Senyor, Déu nostre.

R/ És just i necessari.

P- Vos donem gràcies i vos lloem, Déu bo i misericordiós, per nostre Senyor Jesucrist. Per Ell heu acomplit la vostra obra d'amor sobre el món. Sabem i proclamem que en aquesta humanitat, dividida per les dissensions i les discòrdies, Vós inclineu les voluntats perquè siguen promptes a la reconciliació i a la comunió. El vostre Esperit

mou els cors de les dones i els homes perquè els enemics tornen al diàleg, els adversaris es donen la mà i els pobles s'esforcen a fer camí els uns cap als altres.

ACLAMACIÓ DE L'ASSEMBLEA

El vostre Esperit, Senyor, fa que totes les persones ens encaminem a la unitat, i mou l'Església a presentar-se enmig del món com un signe del vostre amor.

P- És també obra del vostre amor maternal que, amb voluntat de pau, les lluites es calmen fraternalment, que l'odi siga vençut per l'amor i que la venjança deixi pas al perdó. Per això, cal que sempre vos donem gràcies amb tots els estols celestials:

A- Sant, Sant, Sant...

P-A Vós, doncs, Senyor de l'univers, vos beneïm per Jesucrist, el vostre Fill, que va venir en nom vostre. Ell és la Paraula que ens salva, la mà que esteneu als pecadors, el camí pel qual ens arriba la vostra pau. Oh Déu, Pare-Mare: quan nosaltres ens havíem apartat de Vós, ens hi féreu retornar per mitjà de Jesús i féreu que ens estimàrem els uns als altres.

ACLAMACIÓ DE L'ASSEMBLEA

Nosaltres, reconeixent l'amor tan gran de Jesús i recordant el seu manament d'estimar-nos, som ací, aquesta tarda, aplegats al voltant de la taula de l'Eucaristia.

P- Així, doncs, ara que actualitzem el Memorial de Jesús, vos preguem que santifiquem aquestes ofrenes, fent que hi davalle el vostre Esperit com la rosada. Jesús, en efecte, poc abans de donar la vida per alliberar-nos, estant a taula amb els deixebles, prengué el pa amb les seues mans i, donant-vos gràcies i beneint-vos, el partí i els el donà, tot dient:

**PRENEU I MENGEU-NE TOTS,
QUE AÇÒ ÉS EL MEU COS,
ENTREGAT PER VOSALTRES.**

Igualment, havent sopat, prengué el calze i, donant-vos gràcies i beneint-vos, el passà als seus deixebles, tot dient:

**PRENEU I BEVEU-NE TOTS,
QUE AQUEST ÉS EL CALZE
DE LA MEUA SANG,
LA SANG DE L'ALIANÇA NOVA I ETERNA,
VESSADA PER VOSALTRES
I PER TOTES LES PERSONES
EN REMISSIÓ DELS PECATS.
FEU AÇÒ, QUE ÉS EL MEU MEMORIAL.**

P- Proclameu el misteri de la fe.

CANT DE L'ASSEMBLEA

Anunciem la vostra mort,
confessem la vostra resurrecció,
esperem el vostre retorn, senyor Jesús.

P- Senyor: el vostre Fill ens deixà aquesta penyora del seu amor.
Fent ara el Memorial de la seua mort i resurrecció, vos oferim el que Vós ens heu donat: el seu sacrifici per amor.

PETICIÓ DE L'ASSEMBLEA

Que, com Jesús, el vostre Fill, ens oferim a Vós, el Déu viu, perquè ens convertiu en les persones noves del vostre Regne.

P- Mare i Pare Sant, vos preguem que ens accepteu amb Jesús i que, en aquest convit fraternal, ens concediu el vostre Esperit perquè faça desaparèixer tota discriminació, que és el que ens divideix.

PETICIÓ DE L'ASSEMBLEA

Que Ell ens òbriga a la igualtat i la solidaritat per a fer de la terra un lloc de comunió i de fraternitat.

C- Feu, Senyor, que la vostra Església siga signe d'unitat entre els homes i dones, i promoga la vostra pau. Que aquest Esperit ens conserve en comunió amb els nostres pastors i tot el vostre Poble.

PETICIÓ DE L'ASSEMBLEA

Que la nostra Església de València s'encarne en el nostre Poble i renove la seua vitalitat a la llum de l'Evangelí.

C- Acolliu en el vostre Regne les nostres germanes i germans que s'han adormit en el Senyor; que descansen al si de la vostra misericòrdia.

PETICIÓ DE L'ASSEMBLEA

Recordeu-vos especialment, Senyor, de totes les víctimes de la violència de gènere i de totes les persones que han mort lluitant per una societat més justa i igualitària.

C- Que de la mateixa manera que ens heu congregat entorn d'aquesta taula, units a la Verge Maria i a tots els sants i santes, aplegueu també les dones i homes de qualsevol llengua o país, de qualsevol raça o cultura, al convit del vostre Regne en el món nou, on resplendeix la plenitud de la pau. Allà, podrem celebrar la unitat perfecta i la reconciliació sense fi. Per Crist, Senyor nostre.

PER ELL, AMB ELL I EN ELL,
VÓS, DÉU PARE OMNIPOTENT,
EN LA UNITAT DE L'ESPERIT SANT,
REBEU TOT HONOR I TOTA GLÒRIA
PELS SEGLES DELS SEGLES. AMÉN.

4. Parnostre

P- Déu ens ha fet les seues filles i fills. Cantem ara tots plegats, i donant-nos les mans, l'oració de la fraternitat.

Pare nostre que esteu a la terra,
preocupat pels camins dels més pobres:
vostre nom avui ens crida a justícia,
ens crida a esperança i a glòria del Regne.

Vostre nom...

Pare nostre que sou al carrer
amb el trànsit, sorolls i neguits:
que es complisca la vostra Paraula
igual a la terra com a dalt del cel.

Que es complisca...

MARE NOSTRA, PARE NOSTRE,
VÓS NO SOU LLUNY DE NOSALTRES:
JESÚS SEMPRE ENS ACOMPANYA.
DONEU ALÈ A QUI LLUITA
PER L'ARRIBADA DEL REGNE.

A- Pare nostre, que esteu en el cel,
siga santificat el vostre nom.
Vinga a nosaltres el vostre Regne.
Faça's la vostra voluntat,
així a la terra com es fa en el cel.
El nostre pa de cada dia
doneu-nos, Senyor, el dia d'avui.
I perdoneu les nostres culpes,
així com nosaltres
perdonem els nostres deutors.
I no permeteu que nosaltres
caiguem a la temptació.
Ans allibereu-nos de qualsevol mal. Amén.

P- Que la pau del Senyor siga sempre amb tots vosaltres.

R/ I amb el vostre esperit.

P- Com a germanes i germans, donem-nos la pau.

5. Pau. Càntic

Siga la pau amb nosaltres (3 v.).

Que entre nosaltres sempre hi siga la pau.

Hevenu shalom aleichem (3 v.).

Hevenu shalom, shalom, shalom aleichem.

6. Comunió. Càntic:

1. Hem begut, Senyor, la teua copa
asseguts a taula junt amb Tu;
sabem el destí dels qui et segueixen,
de tots els qui, amb Tu, menjaran del mateix pa.
2. Hem begut, Senyor, la teua copa
acceptant també la teua mort;
però estem segurs que al teu Regne
en beurem el vi de la nova amistat.
3. Hem begut, Senyor, la teua copa
asseguts a taula junt amb Tu;
volem ser fidels al teu missatge
estimant tothom tal com Tu vas estimar.
4. És un glop amarg el testimoni
que amb la nostra sang hem de donar;
però estem segurs que al teu Regne
en beurem el vi de la nova amistat.
5. Hem begut, Senyor, la teua copa
asseguts a taula junt amb Tu;

però estem segurs que al teu Regne
en beurem el vi de la nova amistat.

1. Senyor, que comparteixes el teu Pa i el Vi,
amb els qui Tu coneixes i tens com amics:
nosaltres estimem aquest gest teu i el teu do.
EN TU TROBEM LA VIDA, JESUCRIST, SENYOR!
2. Aquesta Eucaristia, Pare de bondat,
recorde aquell gran dia de la Llibertat.
Nosaltres seguirem el teu camí sense por.
3. Aplega'ns en el Regne que ens has preparat;
l'amor amb què Tu estimes ens hi ha convidat.
Amb fe i amb alegria l'esperem, i amb dolor.
4. La nostra vida siga com el Pa i el Vi;
"Mireu-los com s'estimen", el món puga dir.
Que el nostre testimoni siga sal i llavor.

7. Silenci meditatiu

IV. COMIAT

1. Pregària final

P- Que el Senyor siga amb vosaltres.

R/ I amb el vostre esperit.

P- Vos donem gràcies, Senyor, per aquesta Eucaristia amb
què finalitzem el XXI Fòrum "Cristianisme i món d'a-
vui".

A- Tot i que cap concepte no vos abasta, el vostre Esperit
ens fa endinsar-nos en el misteri insondable del vostre
amor de Pare-Mare.

Que mai no utilitzem el vostre nom per a justificar la discriminació entre les vostres filles i fills.

Vós, que sou unitat integradora i comunió en la pluralitat, feu que treballem per una societat i una Església que reflectisquen sempre la igualtat radical entre les persones. Vós ens heu marcat amb la dignitat de la vostra imatge i semblança, i ens agermaneu amb el vostre Fill Jesús, l'iniciador de la Nova Societat, que viu i regna pels segles dels segles. Amén.

2. **Benedicció**

P- Que el Senyor siga amb vosaltres.

R/ I amb el vostre esperit.

P- Que els nostres pensaments i accions siguen guiats per la llum i la força de l'Esperit Sant.

Que visquem des de l'amor del Déu Pare-Mare vessat sobre totes les persones.

I que la benedicció de Déu, Pare, Fill i Esperit Sant, davalle sobre tots nosaltres.

A- Amén.

P- Germanes i germans, aneu-vos-en en la pau de Crist.

A- Donem gràcies a Déu.

3. **Càntic final:**

1. Magnificat, magnificat,
magnificat anima mea Dominum.

Magnificat, magnificat
magnificat anima mea.

2. Lloa el Senyor, lloa el Senyor,
lloa el Senyor, ànima meua, amb tot el cor.

Lloa el Senyor, lloa el Senyor;
lloa el Senyor, ànima meua.

N.B.

La pregària inicial del dissabte ha estat composta i dirigida pel Grup de Dones de la Comunitat Jesús Obrer-Sant Maur.

La resta de pregàries han estat compostes i dirigides per Juli Ciges i Mar Seguí.

ANNEXOS

FESTA AL FÒRUM

Existeix una forma de cantar genuïnament valenciana? Hi ha una col·locació de la veu, un timbre, una afinació, una actitud corporal, una forma específica d'atacar els melismes i les ornamentacions? N'hi ha hagut en el passat? De ben segur que una resposta taxativa d'aquestes qüestions s'enfilaria pels camins relliscosos de l'essencialisme i l'etnicitat. Tanmateix, i amb totes les prevencions que es vulga: si hi ha una manera de cantar al País Valencià que irradie autenticitat en el gest, credibilitat en el tarannà i "valenciana" en la substància, aquesta és indubtablement la de Pep Gimeno, Botifarra i la de Lola Tortosa. La veu d'ells sona a horta i a secà, a séquia i a bancal, a nit d'agost i meló d'Alger. Quan canten Pep i Lola callen les xitxarres, s'aturen els ventijols i tothom escolta atònit el seu cant espontani, planer, que apaivaga l'aspror de la terra i les basques de l'oratge. Les seues veus ens somouen alguna cosa ben endins, ens sacsa i ens desperta la memòria col·lectiva i ens fa sentir-nos-en profundament identificats.

Així és ara el cant de Pep i el de Lola: una cosa extraordinària, amarada de perfum i llampant de coloraines. Tan natural i tan genuí com sempre; més bonic que mai.

Extret de les notes de Josep Vicent Frechina al cd "*Si em pose a cantar cançons*"

DADES MÉS SIGNIFICATIVES DE L'ASSISTÈNCIA AL XXÉ FÒRUM

Dones 315   Hòmens 225

Per edat

Menors de 20 anys 2	entre 51 i 60 anys.....131
entre 21 i 30 anys 11	majors de 60 anys.....211
entre 31 i 40 anys 48	no contesten.....66
entre 41 i 50 anys 71	total.....540

Per grup eclesial

Parroquia 143	altres.....148
Moviment 57	no contesten.....59
Comunitat 133	total.....540

Per situació eclesial

Seglars.....402	Capellans 40
Religiosos/religioses.....44	no contesten.....54
	total.....540

Valoració del Forum

Molt bo.....454	Regular.....1
.Bo 85	Dolent 0

(L'assistència és superior a la inscripció)

DESCOBRIM EL ROSTRE FEMENÍ DE DÉU

**Pel baptisme, per la unció baptismal, ens convertim
en profetesses, sacerdotesses i reines. Així que,
senyores, actuem en conseqüència!**

Del col·loqui d'una de les ponències

ISSN 16957164

9 771695 716002